

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917. Andra kammaren. Nr 77.

Lördagen den 9 juni, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 4 innevarande juni.

§ 2.

Sedan riksdagens båda kamrar förehaft och godkänt de uti jordbruksutskottets memorial nr 113, punkterna 1 och 2, samt nr 115, bankoutskottets memorial nr 64, punkterna 1—3, första särskilda utskottets memorial nr 18—21 ävensom statsutskottets memorial nr 190 och 191 föreslagna voteringspropositioner rörande åtskilliga frågor, i vilka kamrarna fattat stridiga beslut, samt bestämt blivit, att vederbörliga omröstningar över de olika besluten skulle denna dag äga rum, så anställdes nu omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning, nämligen:

Gemensamma omröstningar.

Första omröstningen:

(enligt jordbruksutskottets memorial nr 113, punkt 1).

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen bifaller vad utskottet hemställt under punkt 1 i sitt utlåtande nr 48 röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att under ordinarie anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» med beteckning »understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter» uppföra ett nytt förslagsanslag, högst 100,000 kronor.

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl

Andra kammarens protokoll 1917. Nr 77.

Gemensamma omröstningar. därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 70 Ja och 131 Nej.
(Forts.)

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 99 Ja och 29 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens
röster eller 70 Ja och 131 Nej,
sammanräkningen visade 169 Ja och 160 Nej,
och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Andra omröstningen:

(enligt jordbruksutskottets memorial nr 113, punkt 2).

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen bifaller vad utskottet hemställt under punkt 2 i sitt utlåtande nr 48 röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att till anordnande av utbildningskurser för kvinnliga ladugårdsskötare i Norrland och Dalarna i huvudsaklig överensstämmelse med den av chefen för jordbruksdepartementet i statsrådsprotokollet tillstyrkta plan å extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, av högst 7,000 kronor.

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 73 Ja och 130 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 93 Ja och 38 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens
röster eller 73 Ja och 130 Nej,
sammanräkningen visade 166 Ja och 168 Nej,
och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Tredje omröstningen:

(enligt jordbruksutskottets memorial nr 115).

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må bifalla vad utskottet hemställt i sitt utlåtande nr 91, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat anslå en summa av 50,000 kronor att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att därutav efter noggrann prövning tilldela uppfinnare av lantbruksmaskiner pris i enlighet med det värde uppfinningen kan anses äga.

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringsedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 45 Ja och 159 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 75 Ja och 56 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller	45 Ja och 159 Nej,
sammanräkningen visade	120 Ja och 215 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Fjärde omröstningen:

(enligt bankoutskottets memorial nr 64, punkt 1).

Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad utskottet hemställt eller att riksdagen må medgiva, att vart och ett av avlidne maskinisten vid garnisonens i Boden vattenledningsverk B. E. T. Svenssons minderåriga barn Arnold Teodor, Greta Matilda, Tord Adolf och Stig Bror må från allmänna indragningsstaten åtnjuta årligt understöd av etthundrafemtio kronor, att utgå från början av innevarande år till och med den månad, under vilken 18 års ålder uppnås, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, med avslag å utskottets hemställan bifallit den vid punkten fogade reservationen och således beslutit, att maskinisten vid garnisonens i Boden vattenledningsverk B. E. T. Svenssons änka Ida Maria Svensson, född Flodin, samt makarnas minderåriga barn Arnold Teodor, Greta Matilda, Tord Adolf och Stig Bror må från allmänna indragningsstaten åtnjuta understöd, änkan Svensson tre hundra kronor samt vart och ett av barnen ett hundra kronor att från 1917 års början

Gemensamma omröstningar. (Forts.) årligen utgå till änkan Svensson, så länge hon lever ogift, och till vart och ett av barnen till dess det uppnått 18 års ålder.

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 48 Ja och 158 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 61 Ja och 70 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller 48 Ja och 158 Nej,

sammanräkningen visade 109 Ja och 228 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Femte omröstningen:

(enligt bankoutskottets memorial nr 64, punkt 2).

Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad utskottet hemställt eller att riksdagen må medgiva, at fodermarsken H. F. E. Ingvarssons änka Maria Ingvarsson, född Olsson, och makarnas tre minderåriga barn må från och med den 1 februari 1917 å allmänna indragningsstaten åtnjuta årliga understöd, änkan så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd med två hundra kronor om året samt vart och ett av barnen intill uppnådd ålder av 21 år med trettio kronor årligen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, bifallit den vid punkten fogade reservationen och således beslutit, att fodermarsken H. F. E. Ingvarssons änka Maria Ingvarsson, född Olsson, och makarnas tre minderåriga barn må från och med den 1 februari 1917 å allmänna indragningsstaten åtnjuta årliga understöd, änkan så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd med 300 kronor om året samt vart och ett av barnen intill uppnådd ålder av 18 år med 100 kronor årligen.

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 39 Ja och 164 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kam-

maren samtidigt anställd, hade utfallit med vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller	55 Ja och 77 Nej,	<i>Gemensamma omröstningar.</i>
	39 Ja och 164 Nej,	<i>(Forts.)</i>
sammanräkningen visade	94 Ja och 241 Nej,	

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Sjätte omröstningen:

(enligt bankoutskottets memorial nr 64, punkt 3).

Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad utskottet hemställt eller

a) att en var av nedannämnda vid statens järnvägsbyggnader anställda eller förut anställda personer, nämligen förmännen Jonas Gustaf Jernberg, Otto Wilhelm Johansson Husberg, Johan Alfred Johansson och Olof Olsson, stenarbetarna Karl Samuel Forsgren, Johan Johansson Linder och Sven Magnus Andersson samt arbetarna August Magnusson Hedelin, Per Johan Lundbäck, Johan Fredrik Melin, Jakob Bengtsson Lund, Jan Jansson, Alfred Gotthard Andersson, Karl August Bergdahl, Carl Magnus Johansson Löndahl, Karl August Lagerström, Frans August Johansson och Anders Peter Andersson må från och med månaden näst efter den, varunder han entledigats eller varder entledigad från sin befattning vid statens järnvägar — dock icke i något fall för tid före den 1 januari 1917 — under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta årlig pension till belopp av 300 kronor, under villkor emellertid att, därest pensionstagare framdeles skulle erhålla anställning mot avlöning av statsmedel, uppgående till ett för en var beräknat årligt medelinkomstbelopp av respektive 1,200 kronor för förman och yrkesarbetare samt 1,000 kronor för vanlig arbetare eller därutöver, pensionen skall, så länge sistnämnda anställning varar, upphöra att utgå samt att, vid sådan avlönings uppbärande i övrigt pensionen skall minskas, så att densamma jämte avlöningen uppgår till högre belopp än nämnda medelinkomst; och

b) att den järnvägsarbetaren Oskar Alsterlén eller Alsterlind av 1894 års riksdag å allmänna indragningsstaten beviljade pension av 160 kronor må höjas till 300 kronor, att utgå under hans återstående livstid från och med månaden näst efter den under vilken han erhåller entledigande från nu innehavande anställning vid statens järnvägsbyggnader, dock med villkor att, därest han framdeles skulle erhålla anställning mot avlöning av statsmedel, uppgående till 1,200 kronor eller därutöver för år räknat, pensionen skall, så länge anställningen varar, upphöra att utgå samt att, vid sådan avlönings uppbärande i övrigt, pensionen skall minskas, så att densamma jämte avlöning icke uppgår till mer än sistnämnda belopp, röstar

Ja;

Gemensamma
omröstningar.

(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren bifal-
lit vad utskottet hemställt med den ändring i momenten a) och b),
att i vartdera av dessa moment beloppet 300 kronor utbyts mot 400
kronor.

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd
och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att
voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl
därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och
befanns att omröstningen utfallit med 61 Ja och 145 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som,
enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kam-
maren samtidigt anställd, hade utfallit med 71 Ja och 61 Nej,
vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller 61 Ja och 145 Nej,
sammanräkningen visade 132 Ja och 206 Nej,
och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat
i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Sjunde omröstningen:

(enligt första särskilda utskottets memorial nr 18).

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen med
anledning av herr Thorssons m. fl. motioner nr 211 och 212 må med-
giva:

a) att såsom tillägg till de understödsbelopp, som utgå jämlikt
§ 2 i kungl. förordningen den 1 juni 1912 om understöd i vissa fall
åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd), sådan nämnda
§ lyder enligt kungl. kungörelsen den 17 september 1914, må för
tjänstgöring, som infallit eller infaller under år 1917, utgå för dag
räknat följande belopp, nämligen:

för arbetsför hustru och ett barn	40 öre
» arbetsför hustru och två eller flera barn	50 »
» mindre arbetsför hustru	40 »
» mindre arbetsför hustru och ett barn	50 »
» mindre arbetsför hustru och två eller flera barn	65 »
» ett barn, om fadern är änkring eller fränskild	40 »
» två eller flera barn, om fadern är änkring eller fränskild	50 »

b) att den höjning av understödet, som jämlikt föreskrift i be-
rörda § äger rum under den tid värnpliktig deltagar i reservtrupp-
övning eller landstormsövning, må beräknas jämväl å förut angivna
tillägg;

c) att fjärde huvudtitelns förslagsanslag till de värnpliktigas
avlönig, inskrivning och redovisning, om vars ökning med 399,475

kronor Kungl. Maj:t gjort framställning i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag, må för nu ifrågavarande ändamål ökas med ytterligare 215,000 kronor; samt

*Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)*

d) att Kungl. Maj:t må under år 1917 av tillgängliga medel förskjuta vad som för ändamålet erfordras, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, i anledning av ifrågavarande motioner medgivit

a) att såsom tillägg till de understödsbelopp, som utgå jämlikt § 2 i kungl. förordningen den 1 juni 1912 om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn, sådan nämnda § lyder enligt kungl. kungörelsen den 17 september 1914, må för tjänstgöring, som infallit eller infaller under åren 1917 eller 1918, utgå, för dag räknat följande belopp, nämligen:

till arbetsför hustru och ett barn	60 öre
» arbetsför hustru och två eller flera barn	75 »
» mindre arbetsför hustru	60 »
» mindre arbetsför hustru och ett barn	75 »
» mindre arbetsför hustru och två eller flera barn	95 »
» ett barn, om fadern är änkring eller fränskild	60 »
» två eller flera barn, om fadern är änkring eller fränskild	75 »

b) att den höjning av understödet, som jämlikt föreskrift i berörda § äger rum under den tid värnpliktig deltagar i reservtruppövning eller landstormövning, må beräknas jämväl å förut angivna tillägg;

c) att fjärde huvudtitelns förslagsanslag till de värnpliktigas avlöning, inskrivning och redovisning m. m., om vars ökning med 399,475 kronor Kungl. Maj:t gjort framställning i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag, må för nu ifrågavarande ändamål ökas med ytterligare 660,000 kronor; samt

d) att Kungl. Maj:t må under år 1917 av tillgängliga medel förskjuta vad som för ändamålet erfordras.

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 34 Ja och 169 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 76 Ja och 51 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller 34 Ja och 169 Nej,
sammanräkningen visade 110 Ja och 220 Nej,

Gemensamma omröstningar. i och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.
(Forts.)

Åttonde omröstningen:

(enligt första särskilda utskottets memorial nr 19).

Den, som i likhet med första kammaren vill antaga det förslag, som innefattas i den vid första särskilda utskottets utlåtande förgade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren medgivit,

dels att såsom tillägg till de belopp av en krona, resp. 25 öre, som utgå jämlikt kungl. förordningen den 13 augusti 1914 om understöd i vissa fall åt sådan värnpliktigs familj, som fullgör tjänstgöring till rikets försvar, må, för tjänstgöring — in- och utryckningsdagar inberäknade — som infallit eller infaller under åren 1917 eller 1918, utgå 75 öre, resp. 20 öre om dagen, allt under samma villkor, som gälla för understöds utgående enligt ovanberörda förordning;

och dels att härav föranledda kostnader må bestridas av medel, som av riksdagen beviljats eller komma att beviljas för tryggande av rikets neutralitet.

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 33 Ja och 170 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 74 Ja och 53 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller 33 Ja och 170 Nej,

Sammanräkningen visade 107 Ja och 223 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Nionde omröstningen:

(enligt första särskilda utskottets memorial nr 20).

Den, som i likhet med första kammaren vill, att utskottets hemställan icke må av riksdagen bifallas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren medgivit,

1:o) att värnpliktig, som under år 1917 eller 1918 tjänstgjort eller kommer att tjänstgöra för rikets försvar, skall under denna tjänstgöring, in- och utryckningsdagarna medräknade, erhålla, utöver honom enligt gällande bestämmelser tillkommande kontanta förmåner, ett särskilt tillägg av 5 kronor för termin;

2:o) att detta tillägg må utgå under enahanda villkor, som gälla för krigslön; samt

3:o) att härav föranledda kostnader må gäldas av medel, som anvisats eller komma att anvisas för tryggande av rikets neutralitet.

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 43 Ja och 156 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 80 Ja och 49 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller 43 Ja och 156 Nej,

sammanräkningen visade 123 Ja och 205 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Tionde omröstningen:

(enligt första särskilda utskottets memorial nr 21).

Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla utskottets förslag oförändrat och således å byggnadsstyrelsens stat upptaga arvode åt generaldirektörens ställföreträdare 1,000 kronor, bestämma lönestatens summa liksom det ordinarie anslaget till överintendentsämbetet till 158,200 kronor samt förklara, att för åtnjutande av nämnda arvode skola gälla de av utskottet i dess utlåtande nr 15 i sådant avseende föreslagna villkor och bestämmelser, röstar

Ja:

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, bifallit vad utskottet i förenämnda utlåtande, nr 15, hemställt med följande ändringar, nämligen att ur lönestaten uteslutits det däri upptagna arvodet åt generaldirektörens ställföreträdare, 1,000 kro-

Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)

nor, att lönestatens summa liksom det ordinarie anslaget till överintendentensämbetet bestämts till 157,200 kronor, samt att ur de föreslagna villkoren och bestämmelserna för åtnjutande av avlöningsförmånerna uteslutits dels i första stycket å sidan 31 orden »liksom arvode till generaldirektörens ställföreträdare» och »där ej, vad berörda arvode beträffar, annorlunda varder av Kungl. Maj:t bestämt», dels i andra stycket å samma sida orden »annat» och »än nyss sagts», dels det stycke å sidorna 31 och 32, som börjar med orden »att den ledamot» och slutar med orden »svarande belopp», dels ock i andra stycket å sidan 33 orden »dock ej arvode för ställföreträdande av generaldirektören.

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 57 Ja och 146 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 81 Ja och 45 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller 57 Ja och 146 Nej,

sammanräkningen visade 138 Ja och 191 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Elfte omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 190).

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må
dels för anskaffande av viss *kulsprutemateriel* bevilja på extra stat för år 1918 ett reservationsanslag av 1,800,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna erforderligt belopp;

dels för anskaffande av viss *eldledningsmateriel* bevilja på extra stat för år 1918 ett reservationsanslag av 300,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna erforderligt belopp;

dels för anskaffande av *materiel m. m. för arméns flygväsende* bevilja på extra stat för år 1918 ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 500,000 kronor;

dels för anskaffande av viss *fortifikationsmateriel m. m.* bevilja på extra stat för år 1918 ett reservationsanslag av 1,254,387 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna erforderligt belopp;

dels för anskaffande av viss *intendenturmateriel* bevilja på extra stat för år 1918 ett reservationsanslag av 3,500,000 kronor, med rätt

för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 1,750,000 kronor;

dels ock för anskaffande av viss *sjukvårds- och veterinärmateriel* bevilja på extra stat för år 1918 ett reservationsanslag av 990,300 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 200,000 kronor, röstar

*Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)*

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat *dels* avslå Kungl. Maj:ts framställning om anskaffande av viss kulsprutemateriel;

dels avslå Kungl. Maj:ts framställning om anskaffande av viss eldledningsmateriel;

dels avslå Kungl. Maj:ts framställning rörande omorganisation av arméns flygvapen;

dels avslå Kungl. Maj:ts framställning om anskaffande av viss fortifikationsmateriel m. m.;

dels avslå Kungl. Maj:ts framställning om anskaffande av viss intendenturmateriel;

dels ock avslå Kungl. Maj:ts framställning om anskaffande av viss sjukvårds- och veterinärmateriel.

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknning, och befanns att omröstningen utfallit med 81 Ja och 127 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 80 Ja och 51 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller 81 Ja och 127 Nej,

sammanräkningen visade 161 Ja och 178 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Tolvte omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 191).

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må *dels* till anskaffning av 2 *jagare* bevilja ett anslag av 5,500,000 kronor och därav på extra stat för år 1918 såsom reservationsanslag anvisa ett belopp av 3,600,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 1,400,000 kronor;

Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)

dels till anskaffning av *materiel m. m. för marinens flygväsende* bevilja ett reservationsanslag på extra stat för år 1918 av 803,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna beloppet;

dels till anskaffning av *minor för flottan* bevilja ett reservationsanslag på extra stat för år 1918 av 500,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna beloppet;

dels till *anläggning av en torpedverkstad* bevilja ett reservationsanslag på extra stat för år 1918 av 1,365,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 365,000 kronor;

dels till anskaffning av *materiel för handelsfartygs utrustning för krigsbruk* bevilja ett reservationsanslag på extra stat för år 1918 av 500,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna beloppet;

dels till *anläggning av brännoljecisterner i Karlskrona* bevilja ett anslag av 300,000 kronor samt därav på extra stat för år 1918 såsom reservationsanslag anvisa ett belopp av 200,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 100,000 kronor;

dels ock till *ändring av kanonbåtarna Rota och Disa till mindepåfartyg* bevilja ett reservationsanslag på extra stat för år 1918 av 170,200 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 57,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att

dels avslå Kungl. Maj:ts framställning om anskaffning av 4 jagare;

dels till anskaffning av *materiel m. m. för marinens flygväsende* bevilja på extra stat för år 1918 ett reservationsanslag av 300,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 förskottsvis utanordna erforderligt belopp;

dels avslå Kungl. Maj:ts framställning om anskaffning av *minor för flottan*;

dels avslå Kungl. Maj:ts framställning om anläggning invid Jönköping av en torpedverkstad jämte avdelning för tillverkning av flygmotorer och flygplan m. m.;

dels avslå Kungl. Maj:ts framställning om anskaffning av *materiel till handelsfartygs utrustning för krigsbruk*;

dels avslå Kungl. Maj:ts framställning om anläggning av *brännoljecisterner i Karlskrona*;

dels ock avslå Kungl. Maj:ts framställning om ändring av ka-
nonbåtarna Rota och Disa till mindepåfartyg.

*Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)*

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknings, och befanns att omröstningen utfallit med 83 Ja och 125 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 80 Ja och 49 Nej, vadan. då därtill lades andra kammarens

röster eller 83 Ja och 125 Nej,

sammanräkningen visade 163 Ja och 174 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 376, angående beredande av kredit för bedrivande av statens verksamhet i fråga om meddelande av sjöförsäkring mot krigsfara.

§ 4.

Herr *Rydéns* i Malmö på kammarens bord liggande motion, nr 501, som nu föredrogs, remitterades till statsutskottet.

§ 5.

Vidare föredrogs vart för sig sammansatta stats- och lagutskottets memorial:

nr 5, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande sammansatta stats- och lagutskottets nr 4 utlåtande nr 1 i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkringsrådet *dels ock* i ämnet väckta motioner; och

nr 6, angående avlöning åt dess sekreterare och vaktbetjäning.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Efter härfå skedd föredragning av andra särskilda utskottets memorial, nr 6, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om nya ordinarie stater för statsdepartementen m. m. blevo de i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna godkända.

§ 7.

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.

Till avgörande förelåg nu lagutskottets utlåtande, nr 64, i anledning av ej mindre fyra Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen dels med förslag till lag om allmän tjänsteplikt, dels angående tillämpning av allmän tjänsteplikt med avseende å visst ändamål, dels med förslag till lag angående arbetsnämnder och dels med förslag till lag om inskränkande eller nedläggande av skogsarbete eller industriell drift under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden än även fyra med anledning av förstnämnda proposition samt tre med anledning av samma proposition och propositionen med förslag till lag angående arbetsnämnder väckta motioner.

Lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft dels fyra av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåtna propositioner, vilka hänvisats till utskottet, nämligen

nr 341 med förslag till lag om allmän tjänsteplikt;

nr 353 angående tillämpning av allmän tjänsteplikt med avseende å visst ändamål;

nr 358 med förslag till lag angående arbetsnämnder; och

nr 359 med förslag till lag om inskränkande eller nedläggande av skogsarbete eller industriell drift under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden;

dels fyra med anledning av förstnämnda proposition väckta och till utskottet hänvisade motioner, nämligen

nr 160 i första kammaren av herrar *von Koch*, *Pers* och *Mannheimer*;

nr 481 i andra kammaren av herrar *Mossberg*, *Osberg* och *Persson* i Björnsbyholm;

nr 489 i andra kammaren av herrar *Olsson* i Ramsta, *Jönsson* i Fridhill och *Lundgren* i Nora; samt

nr 495 i andra kammaren av herr *Skareen m. fl.*, i vilken motions syfte herrar *Björling* och *Månsson* instämt;

dels ock tre med anledning av propositionerna nr 341 och 358 inom andra kammaren väckta och likaledes till utskottet hänvisade motioner, nämligen

nr 492 och 497 av herr *Persson* i Norrköping; samt

nr 496 av herr *Lindqvist* i Kosta.

Herr *Olsson* i Ramsta *m. fl.* och herr *Skareen m. fl.* hade i sina motioner yrkat avslag å propositionen nr 341 samt hänvisat till andra åtgärder för i propositionen nr 353 omfördäld bränsleanskaffning.

Uti den av herr *von Koch m. fl.* avgivna motionen hade yrkats, att propositionen nr 341 måtte omarbetas efter följande principer:

»1) Tjänsteplikten omfattar allenast anskaffning av bränsle för kronans räkning.

2) Industrier, som äga skog, förpliktigas att i mån av tillgång i första hand anskaffa bränsle för såväl egen arbetsdrift som de an-

ställdas förbrukning samt, i den mån så är möjligt och befinnes lämpligt, även för andra ändamål, i samband varmed bör tagas i övervägande, huruvida ifrågavarande industrier nu borde förbjudas att utan statsmyndighetens hörande inköpa bränsle från annat håll.

3) Skogsägare medgives rätt att i största möjliga utsträckning genom frivillig överenskommelse med statens organ leverera den fastställda vedkvantiteten.

4) Statens skyldighet att träffa nödiga välfärdsåtgärder för samt lämna tillskott till tjänstepliktiga, som för skogsarbete förflyttas till annan ort än där de äro bosatta, fastslås i lagen.»

I sin motion nr 492 hade herr *Persson* i Norrköping hemställt, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts propositioner nr 341 och 358, besluta antaga en lag, som blott stadgade tjänsteplikt för kronans räkning i vad gällde bränsleanskaffning samt

att som förutsättning för uttagande till tjänsteplikt skulle gälla:

att alla tillgängliga förråd av ved, props, splitved och småved noggrant inventerats och tagits i anspråk;

att kolved, pappersved och småtimmer i den utsträckning som lämpligen ske kunde, toges i anspråk för bränsle,

ävensom att effektiva åtgärder vidtagits för att genom frivilliga överenskommelser med skogsägare och arbetare få bränsle anskaffat,

samt slutligen att de värnpliktiga, som under året skulle undergå militärövning, beordrats till bränsleanskaffning.

Vidare hade herr *Persson* i Norrköping i motionen nr 497 föreslagit, att riksdagen för sin del måtte besluta, att värnpliktiga skulle kunna åläggas att utföra civilt arbete, även om detta icke stode i samband med något militärt företag.

Herr *Mossberg m. fl.* hade i sin motion hemställt, att riksdagen ville besluta,

a) att från civil tjänsteplikt måtte befrias alla de folkgrupper, vilka vore anställda i jordbrukets tjänst och därav hade sin utkomst, samt

b) att inkallad militär skulle kunna åläggas att utföra civilt arbete, även om det icke stode i samband med något militärt företag.

Slutligen hade herr *Lindqvist* i Kosta i sin motion hemställt, att riksdagen måtte besluta,

att tjänstepliktig i arbetslön skulle erhålla minst samma belopp som han åtnjöte i arbetslön vid näst föregående ordinära arbete;

att i de fall då arbetare förflyttades från hemorten till arbete på annan plats han utöver berörda lön skulle erhålla full ersättning för extra utgifter, besvär och uppoffringar, som därigenom tillskyndades honom och hans anhöriga;

att tjänstepliktig arbetare ej finge beordras att utföra arbete å arbetsplats, där konflikt rådde mellan arbetsgivare och arbetare;

att vid valen av kommunala arbetsnämnder av kommunalstämma varje röstande skulle äga en röst.

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte

1:o) med tillkännagivande att Kungl. Maj:ts propositioner nr 341 och 358 icke kunnat av riksdagen bifallas, i anledning av nämnda propositioner samt i ämnet väckta motioner för sin del antaga vid punkten fogat förslag till lag angående allmän tjänsteplikt för kronans räkning i vissa fall:

2:o) avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 353; och

3:o) avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 359; samt

B) att de i ämnet väckta motionerna, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under moment A) hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Beträffande förslaget i dess helhet hade reservation avgivits av herr *Lindhagen*, som hemställt, att riksdagen ville

1:o) förklara propositionerna 341, 353, 358 och 359 med förslag till lag om allmän tjänsteplikt med mera ej kunna bifallas;

2:o) med anledning av nämnda propositioner i stället uti skrivelse anhålla, att Kungl. Maj:t måtte omedelbart vidtaga alla sig erbjudande åtgärder i syfte att för tillgodoseende av behovet av bränsle (virke, torv, ris, grenar, nedfallna kottar) dels nyanskaffning av bränsle skulle ske genom kronans och dess underlydande förvaltningars initiativ, dels staten med stöd av redan antagen krigstidslagstiftning komme att förfoga över olika slag förefintliga, för det allmänna bränslebehovets fyllande tillgängliga tillgångar i virke och torv, dels ock kommuner samt enskilda företag och personer i eget intresse vidtoge åtgärder för åstadkommande av bränsle utöver vad eljest gemenligen ägde rum; samt

3:o) finna de i ämnet väckta motionerna vara besvarade genom vad under punkterna 1:o) och 2:o) hemställts.

Vidare hade i fråga om punkten A) 1:o) av utskottets hemställan avgivits åtskilliga reservationer avseende dels särskilda paragrafer i det av utskottet framlagda lagförslaget, dels ock utskottets motivering.

Uti en av dessa reservationer hade herrar *Persson* i Norrköping och *Borg* föreslagit, förutom ändringar i vissa paragrafer av utskottets lagförslag, att riksdagen måtte för sin del antaga följande

Lag

angående de värnpliktigas uttagande till tjänsteplikt.

Värnpliktig, som under år 1917 skall undergå repetitionsövning, må, enligt lagen angående allmän tjänsteplikt för kronans räkning i vissa fall, uttagas till allmän tjänsteplikt före repetitionsövningen. Värnpliktig, som, enligt vad ovan sägs, fullgjort allmän tjänsteplikt, äge för den tid han sålunda tjänstgjort tillgodoräkna sig fullgjord tjänsteplikt såsom under år 1917 fullgjord repetitionsövning.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå

meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling samt gäller till och med den 31 maj 1918.

*Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)*

Slutligen hade reservation avgivits rörande punkten A) 3:o) av utskottets hemställan av herrar *Alexanderson, Lars Olsson, Karlsson* i Fjäl och *Pettersson* i Södertälje, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 359.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr *Petersson* i Lidingö villastad, som yttrade: Herr talman, mina herrar! I avseende å föredragnings sättet tillåter jag mig hemställa,

att lagförslaget föredrages paragrafvis, och, där så anses lämpligt, momentvis, med ingress, rubrik och utskottets hemställanden sist;

att vid behandlingen av den först föredragna paragrafen i förslaget diskussionen må omfatta betänkandet i dess helhet;

att lagtexten icke må behöva uppläsa i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres;

att för den händelse lagförslaget kommer att i en eller annan del till utskottet återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föranledas; samt

att i avseende å nummerbeteckning å paragrafer och moment utskottet må äga vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kammarens beslut.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

I enlighet härmed företogs först till behandling det i punkten A) 1:o) innefattade förslaget till

Lag angående allmän tjänsteplikt för kronans räkning i vissa fall.

Enligt utskottets förslag skulle 1 § lyda sålunda:

1 §.

Med hänsyn till nu rådande utomordentliga, av krig föranledda förhållanden är en var inom riket bosatt man eller kvinna, som fyllt femton men ej sextio år, med de undantag, varom i 2 § stadgas, skyldig att, när Konungen därom förordnat, mot ersättning utföra arbete (tjänstepliktig) vid företag, som av kronan bedrives för att tillgodose behovet av bränsle.

Tjänsteplikt, som nu är sagd, må tagas i anspråk allenast om

Andra kammarens protokoll 1917. Nr 77.

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

och i den mån behovet av bränsle icke kan utan oskäligen kostnad betryggande tillgodoses genom frivilligt tillhandahållande.

Beträffande förevarande paragraf hade reservationer avgivits: av herrar *Petersson* i Lidingö villastad, *Gezelius*, *Rogberg*, *Dahl* och *von Sydow*, som yrkat, att paragrafen måtte erhålla följande lydelse:

1 §.

Med hänsyn till nu rådande utomordentliga, av krig föranledda förhållanden är en var inom riket bosatt man eller kvinna, som fyllt femton men ej sextio år, med de undantag, varom i 2 § stadgas, skyldig att, när Konungen därom förordnat, mot ersättning utföra arbete (tjänstepliktigt), som av kronan bedrivs för att tillgodose behovet av bränsle eller livsmedel;

av herr *L. J. Knut Larsson*, som instämt med herr *Petersson* i Lidingö villastad m. fl.;

av herr *Gustafsson* i Örebro, som jämväl förenat sig med herr *Petersson* i Lidingö villastad m. fl.; samt

av herrar *Persson* i Norrköping och *Borg*, som yrkat, att 1 § andra stycket måtte erhålla följande lydelse:

Tjänsteplikt, som nu är sagd, må tagas i anspråk om och i den mån behovet av bränsle icke kan utan oskäligen kostnad betryggande tillgodoses vare sig genom frivilligt tillhandahållande eller genom beslag jämlikt lagen om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden av alla i enskild ägo befintliga förråd av ved, props, splitved och småved ävensom, i den utsträckning sådant lämpligen kan ske, av kolved, pappersved och småtimmer.

Efter föredragning av paragrafen yttrade:

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet *Carlson*: Herr talman, mina herrar! Statens ingripande på områden, som hittills varit överlätna helt åt privat initiativ, började ju så gott som genast som kriget började. Sedermera har detta ingripande ökat såväl i art som i omfång. I den mån som situationen blir allt mera hotande för de neutrala länderna, och nu särskilt för oss, kommer nog också detta statsingripande att, till dess freden kommer, ytterligare växa. Till en början nöjde man sig och hade anledning att stanna vid statsorganisation i vissa fall av handel. Jag erinrar om maximiprisen och om förfoganderättslagen, där man i stort sett nöjt sig med att tillse, att handeln icke fick sådana banor, att medborgarnas berättigade intressen blevo i allt för hög grad åsidosatta. Man har emellertid redan tidigare än i denna lag kommit in i ett nytt skede. Det är numera så, att Sverige och med Sverige en del andra neutrala stater kunna sägas

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

vara hänvisade till självförsörjning på åtskilliga områden. Vi ha i det fallet redan planerat vad beträffar brödsädesproduktionen, och den situation, som på detta område inträtt, har tagit sig uttryck i minimipris å vissa jordbruksprodukter och även i vissa undantagsfall vid tillämpning av förfoganderättslagen. Jag erinrar om de fall, där staten måst förekomma vanhävd genom att med tillämpning av förfoganderättslagen själv ombesörja odling. Vi ha emellertid nu kommit in på ett område, där statens ingripande måste bli av betydligt större omfång och kraft, om över huvud taget man skall kunna vinna det målet att något så när säkerställa en del nödvändiga behov för medborgarna. Jag äsyftar härmed bränslet.

Det är ju klart, att om man stannade vid blott hushållsbränslet, skulle statens ingripande icke vara så starkt av nöden. Hushållsbränslebehovet blir ju tillgodosett redan nu genom privat initiativ, utan att staten i stort sett behöver ingripa annat än prisreglerande, dock som bekant i viss mån även producerande genom domänstyrelsen. Härefter måste emellertid räknas med andra kategorier av konsumenter, som icke tidigare varit konkurrenter om veden, men nu otvivelaktigt måste bli va det. De konkurrenterna kunna icke tillbakavisas, ty delvis tillgodose även de folkets elementära behov, i ty att tillgången på livsmedel eljest kanske icke skulle bli av stort värde. Jag syftar närmast på livsmedelsfabrikationen. Man måste naturligtvis tillse, att bränsle för denna fabrikation finnes. Vidare måste transportmedlen i viss mån hållas i gång, för att man skall få livsmedel. Dessa två grupper av bränslekonsumenter kunna sålunda icke tillbakavisas, utan deras behov måste tillgodoses av staten på ett eller annat sätt. Därutöver kommer annan industris behov. Att denna industri redan nu till stora delar måste inställa sin drift kan beklagligtvis konstateras, men ännu större fara hotar i detta fall. Det torde successivt komma att bli inställande av åtskilliga industrier, men det kan naturligtvis icke ligga i statens intresse att se industrien sålunda stanna, även om denna industri icke tillgodoser de oundgängliga behoven. I samma mån som industrien finner förhållandena vara sådana, att industrien kan fortsätta med sin drift, måste det ur flera synpunkter — man behöver blott nämna arbetslöshetssynpunkten — från statens sida vara berättigat, för att icke säga nödvändigt, att understödja ett sådant strävande från industriens sida.

Hittills under kriget har ju i stort sett kraften för kommunikationer och för industrien kunnat tillgodoses i vanlig ordning. Ett undantag härutinnan föreligger så till vida, som under förra året domänstyrelsen fick en särskild anledning att grina in för att öka bränsletillgången, men detta skedde ju till icke oväsentlig del för att tillgodose hushållsbehovet. Kol och koks ha, som jag antvtt, kommit in till oss under kriget i ganska riklig mängd, och det är icke utan att vår import under kriget ökats. Vår import har förut uppgått till mellan 5 och 6 miljoner ton, men

Ang. lag om
allmän
tjänateplikt
m. m.
(Forts.)

redan närmåt sig 6 miljoner ton. Genom förhållanden, som vi väl känna, har dock denna import nu upphört till stor del. För importen västerifrån förefinnes som bekant hinder på vägen, och även importen från det kolland, som senast försett oss med kol, har minskats. Det är icke möjligt för England att törse de neutrala länderna med kol i förutvarande utsträckning. Detta land måste i helt annan grad än förut tillgodose såväl sina egna som de allierades behov, och därtill kommer, att landet lider brist på arbetskraft. Söderifrån har under kriget den egentliga importen av kol ägt rum, men därifrån har den också sinat, och detta på grund av omständigheter, som man icke kan hoppas skola undergå någon nämnvärd förändring till krigets slut. En säker anledning till den minskade importen är bristen på mänsklig arbetskraft. Därtill kommer, att transportmedlens beskaffenhet icke vidare medger den transport, som skulle vara erforderlig, om vi skulle få vad vi från det landet fått under senaste år.

När man nu övergår från importen av bränsle till frågan, huru man skall kunna tillgodose behovet för eget land, så kan man av naturliga skäl icke räkna med att få inom egna landamännen erhålla så mycket bränsle, som motsvarar den bränslemängd, som vanligen importeras. Men detta är icke heller behöfligt av den beklagliga anledningen, att våra näringar alltjämt befinna sig i en tillbakagång, och under den fortsatta krigstiden kan det näppeligen tänkas, att vi skulle återkomma till högkonjunkturen 1915 och 1916.

När man sålunda räknar över, vilka insatser staten skulle behöva göra för att tillgången på bränsle skulle genom statens försorg avvägbringas, har man räknat med att exportindustrien åtminstone till halva sin kapacitet skulle upphöra. Vidare har man räknat med att stenkolsimporten icke skulle helt och hållet upphöra. Tvärtom räknar man med att densamma skulle hållas vid omkring 50 procent av den vanliga. Man har sålunda kommit till det resultatet, att för att Sverige skulle kunna tillgodose de behov, som jag betecknat som särskilt nödvändiga, den utvägen borde tillgripas, att ungefär 30 miljoner kubikmeter bränsle i form av ved avverkades. Av detta kvantum skulle i vanlig ordning åstadkommas ungefär 10 miljoner kubikmeter, som man sålunda i detta fall icke behöver räkna med. Det är sådan ved, som användes å det egna hemmanet, som konsumeras ute på landsbygden och även till någon del i industricentra. Men utöver dessa 10 miljoner kubikmeter, som således skulle kunna frånräknas och för vilkas anskaffande statens verksamhet icke behöver tagas i anspråk, återstå 20 miljoner kubikmeter. Dessa 20 miljoner kubikmeter skulle naturligtvis icke behöva läggas upp vid någon viss tidpunkt, ty konsumtionen försiggår ju successivt under årets loop. Men när man beaktar, att det sker en successiv konsumtion, måste man å andra sidan taga med i beräkningen, att bränslet icke lämpligen kan användas omedelbarligen som det huggits. Vad beträffar industrien, så skulle ju, om den använde alltför fuktig ved,

det värmevärde, som veden lämnar, betydligt reduceras. Det har uppgivits, att om man omedelbarligen använder huggen ved i ångmaskiner, det skulle gå bort inemot 50 % av värmevärdet.

Man har sålunda, när staten måste träda emellan, att taga i betraktande den korta tid man har på sig för att få tillgång till bränsle i den utsträckning, som är erforderlig, och i den stora kvantitet, som kräves. Det förhåller sig så, att det kol, som för närvarande finnes i landet, säkerligen, om importen nu helt avstannade, icke skulle räcka längre än till låt oss säga skärningen av augusti och september. Dess bättre fortgår ju en mindre import, så att man redan på grund därav har en möjlighet att tänka sig en utsträckning av den tid, kolen skulle räcka, men å andra sidan är det självfallet, att det icke går an att tömma sina kolförråd först och sedan taga till ved, utan man måste naturligtvis se till, att den verksamhet, som särskilt är i behov av det bränsle, som heter kol, får för sin räkning reserverat det bränslet i största möjliga utsträckning. Detta gör, att man måste i sommar högst betydligt forcera vedavverkningen för att tillgodose de mötande kraven litet längre fram, krav som för övrigt göra sig gällande redan nu och som komma att göra sig gällande allt starkare med varje månad, om icke varje vecka, som går.

Här har från vissa håll ifrågasatts, huruvida icke tillgången på redan huggen ved skulle vara så stor inom landet, att några extra ordinära åtgärder icke skulle nu omedelbarligen behöva vidtagas. Det föreligger härvidlag två inventeringar, en av den 31 mars 1917, som är den kvartalsvis återkommande inventeringen av en del förnödenheter och som även gäller hushållsbränslet, och en av bränslekommissionen verkställd särskild inventering per den 19 förra maj, vilken avser övrig ved. Den inventering, som verkställdes den 31 mars, grundar sig på deklARATIONER från ägare av minst 25 famnar ved, och den inventeringen slutar på en summa av i runt tal 2,500,000 famnar hushållsved. Efter nämnda dag har naturligtvis avverkning ägt rum, men näppeligen utöver vad som plägar äga rum, d. v. s. utöver vad som ungefärligen motsvarar konsumtionen. Att inventeringen den 31 mars icke utvisar en högre siffra än vad som är normalt, framgår därav, att siffran 2,500,000 den 31 mars motsvaras av siffran 2,200,000 vid inventeringen den 31 december 1916 och av 2,333,000 den 30 september 1916. Det vill sålunda förefalla som em denna tillgång på hushållsved håller sig något så när konstant under hela året, d. v. s. att konsumtionen ersättes successivt genom produktionen.

Inventeringen av den 19 maj har, såsom jag nämnde, haft till ändamål att summera ihop allt tillgängligt bränsle utöver hushållsbehovet. Där har man tagit med sulfitved och annan pappersved — det är sulfatved mest — tagit med props, splitved, kolved och ribbved, och man har medtagit såväl den ved, som ligger vid fabriker eller på andra konsumtionsplatser, som den ved, vilken ännu icke sålts dit, utan ligger på produktionsorten, i de fall att konsumenten och producenten icke är samma person. Hela detta belopp, som sum-

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

merats ihop, har befunnits vara 13,900,000 kubikmeter fast mått. I detta belopp, 13,900,000 eller i runt tal 14,000,000 kubikmeter, ingår pappersved och kolved med ungefär 12,300,000; återstoden, 1,600,000 ungefär, motsvarar props och splitved. Det är naturligtvis att börja med ved av dessa sorter, som i huvudsak skulle kunna tagas i anspråk för den konsumtion, vars intressen nu staten skulle tillvarataga. Jag vill icke säga, att alla dessa sorter av ved kunna tagas i anspråk, utan, på sätt lagutskottet framhåller, bör man naturligtvis också räkna med, att man exporterar något props för att i stället få något annat angeläget varuslag i utbyte från den främmande makt, som får propsen. Vad återigen beträffar den stora mängden ved som jag nämnde, nämligen 12,300,000 kubikmeter, så är det vad som ligger eller är avsedd att läggas vid fabrikena, huvudsakligen då pappersfabrikena. Det har ju av lagutskottet, och det med rätta, framhållits, att man icke på förhand skall räkna med att man skall taga ifrån fabrikena och industrien i allmänhet den ved, som industrien har, utan man får givetvis lov att vänta därmed i två etapper. Det första att se till är, huruvida icke staten själv kan anskaffa ved, och sedan måste även tillses, att den industri, från vilken man tager veden, är av mindervärdig beskaffenhet med hänsyn till folknäringen eller arbetslösheten i jämförelse med de företag, som staten genom anvisande av bränsle understöder. Det är ju icke ett litet antal armar, som äro sysselsatta vid de industrier, som det här har talats om. I detta nu anser jag det sålunda vara mycket olämpligt att räkna med, att man skulle länsa pappersfabrikena på sin ved, men jag vill icke säga, att icke nöden skulle kunna tvinga därtill.

Vad beträffar sedan kolved och ribbved, som ingår i detta kvantum om 12,300,000 kubikmeter, så vill jag nämna, att den kolved, som det här är fråga om, motsvarar icke mer än 50 % av konsumtionen. Jag tror, att den industri, som är beroende av kolved, kan ifrån statens sida betraktas vara för landet så angelägen, att man icke bör ytterligare begränsa dess tillgång på kol. Nu är det klart, att det icke givetvis är den kolved och den pappersved, som här omtalas, som bör gå till pappersbruken eller järnbruken, utan det är mycket möjligt, att det ekonomiskt sett befinner sig bättre att byta ut den mot på annat håll befintlig ved.

Under alla förhållanden står man här inför ett av de allra största problemen, när det gäller statens ingripande på enskilt område. Det gäller sålunda att lägga om hela drivkraften för en stor del av vår industri och för en stor del av våra kommunikationsföretag. Det är i och för sig omöjligt enligt min mening att härvidlag lita på det privata initiativet. Om landet i många år bleve hänvisat till att lita till egna bränsletillgångar, så tror jag nog, att den privata företagsamheten skulle aptera sig därefter och i sinom tid tillgodose landets behov, men att nu kunna det i den hast, som skulle behövas, synes mig vara fullkomligt uteslutet. Även för den, som skulle kunna anse detta vara möjligt, torde dock risken av att överlåta det åt det privata initiativet vara så stor, att även han

borde känna det såsom en trygghet att låta staten träda emellan för att skydda produktionen och konsumtionen.

Det är naturligtvis stora krav, som ställas på de enskilda, och det finnes ju icke exempel på, att inom Sverige under de senaste århundradena sådana krav på de enskilda ställts. Men alla äro väl dock ense om, att dessa krav ställas för allas vårt och hela samhällets bästa. Man kan ju ha olika åsikter om vägarna, men i fråga om ändamålet med detta statsingripande kunna vi väl dock vara ense.

Det är också givet, att för alla dessa statsåtgärder krävas kossala belopp och att de vålla staten stora utgifter. Man kunde ju tänka sig att kriget upphörde på höstsidan och att kolimporten därigenom bleve fullt frigjord, så att vi skulle kunna tillgodose vårt bränslebehov genom kol. Men att räkna härmed vore enligt min mening så riskabelt, att jag för min del anser, att man icke kan taga dessa risker med hänsyn till den fara, som uppstår, om vi skulle fortfarande bliva som nu, hänvisade till oss själva i fråga om bränsle. Jag ber att få framhålla, att de svårigheter, som möta för England och Tyskland att nu leverera kol till oss, till stor del äro av sådan beskaffenhet, att de icke undanröjas i och med det att kriget upphör. Det förhåller sig ju nämligen så, som jag förut antydde, att anledningarna till svårigheterna äro brist på mänsklig arbetskraft och svårigheter med transportvägarna. Under dessa år, då järnvägar och andra transportvägar icke kunnat vara föremål för samma underhåll, som i fredstid kommer dem till del, ha de naturligtvis slitits i hög grad, och det vållar, att även vid fredens inträdande sådana brister befinnas vidlåda dem, att de icke kunna omedelbarligen avhjälpas. Bristen på mänsklig arbetskraft kommer visserligen i sin mån att avhjälpas, när härarna dragas tillbaka från fronterna, men det är så många saker därvidlag att tänka på för de krigförande, att det säkerligen vore mycket oförsiktigt av de neutrala att räkna med, att normala förhållanden i fråga om import eller export skulle genast återinträda när kriget upphör.

När staten nu skall träda emellan och tillgodose samhällets behov av bränsle, så är det två saker, i vilka staten måste tillse att en tillfredsställande ordning vinnes. Det hela är ju, såsom det har sagts i propositionen, en organisationsfråga. Bränslet finnes ju i landet och det är blott fråga om att kunna få fram det. Den erforderliga organisationen är av så vidlyftig beskaffenhet, att, såsom jag nyss antydde, nog ingen annan än staten är mäktig att åstadkomma den. Men staten måse därvid ha i sin hand två slags medel. Det ena är medlen att kunna få materialet och det andra är medlen att kunna få kraft till att förvandla detta material till ved.

Vad då beträffar den första frågan, nämligen möjligheten att få materialet, skogen, så har staten redan medlen därtill genom förfoganderättslagen och, såsom herrarna ha sig bekant, har denna redan vunnit sin tillämpning på detta område genom en kungörelse, varigenom tagits i beslag en massa skogstrakter inom riket, belägna

*Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

på sådana håll, att de befunnits vara lämpade för en avverkning för ifrågavarande ändamål.

Den andra vägen, som staten måste öppna för sig, är vägen till arbetskraft. Här står då striden om den frågan, huruvida icke staten, då den nu skaffar sig möjlighet att få skogen, skulle kunna nöja sig med att låta den enskilde skogsägaren genom egen eller av honom anskaffad arbetskraft avverka skogen. För att vinna detta mål måste emellertid, jag upprepar det, organisationen vara så fullständig och så ingripande som möjligt. Utan att minska möjligheterna att få det minimikvantum, som här är i fråga, kan man icke låta skogsägaren hugga sin ved på trakter, som ligga längre bort från trafikleder än som är nödvändigt, det duger icke att han hugger sin ved på platser, där det icke är lämpligt ur rationell synpunkt för tillgodoseende av ett visst behov. För varje gång som en lantbrukare går utom vad i detta avseende är rationellt, minskar han också möjligheten för staten att kunna driva upp det kvantum ved, som jag angav såsom minimikvantum. Dessutom är det naturligtvis för honom i helt annan grad än för staten svårt att komma åt den arbetskraft, som icke finnes inom skogs- och jordbruksdistrikten.

Det har visat sig vid övervägande av denna fråga, att resultatet av det statsingripande, som här sättes i gång, skulle i avsevärd grad riskeras och att sålunda det kvantum av produktion, som är nödvändigt, icke skulle vinnas, därest man litade blott till skogsägarnas möjlighet att anskaffa arbetskraft. När man kommit till den övertygelsen, har man naturligtvis också måst se till att söka finna en väg för att åt staten tillförsäkra den nödiga arbetskraften. Resultatet av detta övervägande finnes framlagt i den föreliggande propositionen om allmän tjänsteplikt. Då propositionen framlades tänkte man sig, att behovet av en allmän tjänsteplikt kunde bli betydligt mera aktuellt än vad de för ögonblicket rådande förhållandena synas angiva. Det är ju icke uteslutet, att för landets självförsörjnings skull landets arbetskraft måste på ett helt annat sätt än hittills koncentreras på t. ex. livsmedelsproduktionen. Den tanken var icke heller främmande för regeringen, när regeringen framlade detta förslag om allmän tjänsteplikt. Men regeringen kunde naturligtvis icke ha något intresse av att man skulle antaga en lag om allmän tjänsteplikt i vidare mån än som verkligen erfordrades. När regeringen framlade ett förslag om *allmän* tjänsteplikt, var detta sålunda beroende bland annat därpå, att man därigenom skulle hava undångjort ett drygt arbete, försävit den allmänna tjänsteplikten skulle behöva tagas i anspråk i större utsträckning än för bränsleanskaffning. Jag vill dessutom nämna, att även en annan anledning förefanns, nämligen att lagförslaget, sådant det förelades riksdagen, förelåg så gott som utarbetat, när den nuvarande regeringen kom till. Det gjorde, att för arbetets fortskyndande det ansågs lämpligare att gå på detta förslag än att förändra det i den riktning, som utskottet nu föreslagit.

Men när regeringen sålunda ansåg, att en allmän tjänsteplikt

*Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)*

icke behövde utsträckas längre än till anskaffningen av bränsle, föreslog regeringen i sitt förslag till allmän tjänsteplikt en bestämmelse, som sade att den föreslagna lagen skulle icke tillämpas på något som helst område och icke i något som helst avseende utan att Konung och riksdag tillsammans hade fattat ett beslut i sådant hänseende, och i sammanhang med propositionen om allmän tjänsteplikt framlades också ett lagförslag, där det utsades, att tjänstepliktslagen skulle tillämpas blott i fråga om bränsleanskaffning för kronan räkning.

Nu har utskottet för sin del omarbetat detta lagförslag, så att det i sin helhet omfattar blott bränsleanskaffning. Utskottet har sålunda kunnat eliminera bort Kungl. Maj:ts förslag till lag av sådant innehåll, att den allmänna tjänstepliktslagen skulle träda i kraft i vissa avseenden genom beslut av Konung och riksdag, och i stället har utskottet tagit in denna bestämmelse i tjänstepliktslagen och sagt, att den lagen, som nu föreligger, gäller blott bränsleanskaffning. I detta fall är således i sak Kungl. Maj:ts förslag och utskottets enahanda, och det kan därför icke från regeringens sida göras någon erinran mot det av utskottet föreslagna arrangemanget. Det är klart, att om en allmän tjänsteplikt skulle behöva tillämpas på andra områden än det, som nu är i fråga, så behöver ju riksdagen sammankallas ånyo, men detta skulle även ha blivit förhållandet, om Kungl. Maj:ts förslag hade vunnit riksdagens bifall och sedermera en utsträckning av dess tillämpning hade erfordrats.

I stort sett har jag sålunda ingen erinran att göra mot utskottets förslag. Jag skulle blott vilja säga, att man skulle kunna ställa sig något tveksam beträffande andra stycket i § 1, icke minst på den grund, att innehållet kanske förefaller något svårtolkat, men då man väl får anse, att en förnuftig tolkning av detsamma icke skall kunna lägga hinder i vägen för lagens tillämpning, har jag ej heller i detta avseende velat göra någon erinran.

Jag skall, innan jag slutar, be att få meddela några uppgifter angående riksvärderingsnämndens värdering, som kommer att läggas till grund för betalningen av den skog, som tagits i anspråk. Det förhåller sig ju så, att när föfogandelagen vinner tillämpning, såsom i detta fall äger rum, så skall priset på den i anspråk tagna varan sättas av den s. k. riksvärderingsnämnden. Denna riksvärderingsnämnd hade ett sammanträde här i torsdags, då den fastställde dessa prissatser. Det fastställda priset är för prima ved, minst 7 $\frac{1}{2}$ centimeter i topp, 8 kronor 25 öre per kubikmeter löst mått på rot och för sekunda ved, mindre än 7 $\frac{1}{2}$ centimeter, dock minst 4 centimeter eller i vissa fall 3 centimeter, 6 kronor 50 öre per kubikmeter löst mått på rot. Sedermera finnas här också vissa andra priser fastställda, men jag skall icke för närvarande gå in på dem. Jag vill meddela, att med tillämpning av dessa pris skulle antagligen veden i Stockholm per stockholmsfamn komma att ställa sig i ungefär 38 kronor eller ungefär detsamma som den nu betingar. När jag nu nämner denna siffra, så sker det under förutsätt-

Ang. lag. om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

ning att arbetskostnaderna i skogen nu till sommaren bli ungefär desamma som gällde under vintern och våren ävensom att avverkningen sker inom de kortare distanser ifrån transportvägarna, som bränslekommissionen har planerat.

Nu är ju tanken den, att bränslekommissionen liksom varje annan kommission med affärsverksamhet skall kunna i stort sett bära sig själv. I det pris, som jag nu nämnde, ingå alltså även kostnaderna för bränslekommissionen och dess organisation även i orterna. Det är å andra sidan nog tänkt på, att man skulle göra vissa jämkningar i priset genom att för de bättre bemedlade sätta priset något högre än vad självkostnaderna betinga för att återigen kunna sänka priset på den kvantitet, som skulle gå till livsmedelsmämndena för försäljning till de mindre bemedlade, men dessutom har riksdagen redan anvisat ett anslag för prisreglering i detta syfte och det kommer naturligtvis också för detta ändamål i beaktande.

Herr vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Persson i Norrköping: Herr talman, mina herrar! Såsom väl kammarens samtliga ledamöter ha funnit, innebär den lag, som här föreligger, i synnerhet sådan den förelåg i Kungl. Maj:ts förslag, ett ingripande av väsentligt större betydelse och omfattning än de föregående kristidslagarna. Här är det ju nämligen fråga om att ingripa reglerande och socialiserande i fråga om den levande arbetskraften och söka inrikta denna levande arbetskraft på vissa områden, och följaktligen kan man säga, att denna lag icke motsvaras av någon av de föregående kristidslagarna, som avsett blott att reglerande ingripa beträffande vissa varuområden. I den form som Kungl. Maj:t hade föreslagit lagen gällde ju tjänsteplikten i avseende å omfattningen nästan allting, vad som kunde anses vara av behovet påkallat för samhället att få utfört. Det framgick av 1 och 2 §§, i det att däri stadgades att under tjänsteplikt skulle komma envar, man och kvinna, mellan 15 och 60 år, med skyldighet att utföra arbete »för folknärings trygghet, för täckande av behovet av bränsle till hushållen, industrien eller kommunikationsmedlen, för tillgodoseende av krigsmaktens behov, för samfärdselns uppehållande eller för annat ändamål av synnerlig vikt».

Man föreslog alltså här, att den levande arbetskraften skulle socialiseras ej blott för att tagas i anspråk av staten för kronans räkning, utan även för att tagas i anspråk av enskilda och för enskildas räkning, att de till tjänsteplikt utskrivna medborgarna skulle kunna ställas in såväl till kronans tjänst för arbete, som kronan utför, som i enskildas tjänst för arbete, som av enskilda utföres. Ur ren principiell synpunkt framställer sig här med detsamma den frågan: om det är behöfligt och nödvändigt, att man socialiserar på olika områden för att uppehålla samhället, bör man då börja med att socialisera de levande medborgarna och deras arbetskraft, eller bör man börja med att so-

cialisera produktionsmedlen och därefter möjligen medborgarnas arbetskraft? Och det bör väl stå rätt klart för envar, såvitt jag förstår, att man får börja med socialisering av produktionsmedlen, och därefter möjligen, om det är nödvändigt, fortsätta med socialisering av arbetskraften. Följaktligen bör man under alla förhållanden, även vid aldrig så trängande tillfällen, nöja sig med, att, därest man skall stifta en lag om tjänsteplikt, inskränka denna lag till att omfatta tjänsteplikt blott för kronans räkning, blott för arbeten som staten själv utför och kan utföra på grund av att staten redan förut tagit i beslag och socialiserat produktionsmedlen. Ty eljest blir en sådan lag enligt min uppfattning ur samhällelig synpunkt alldeles orimlig.

*Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)*

Denna ståndpunkt har också iakttagits av samtliga ledamöter inom lagutskottet vid lagens behandling, och därför äro alla ledamöter överens därom, att i den lag, som eventuellt skall antagas, skall fastslås, att tjänsteplikt blott skall tagas i anspråk vid företag, som av kronan bedrivs. Utskottet motiverar denna sin ståndpunkt inte med principskäl, utan det motiverar den med lämplighetsskäl. Utskottet förklarar nämligen, att man därigenom kan vinna en högeligen önskvärd begränsning och förenkling av lagen, så att man undviker att reglera en rad av ömtåliga och svårlösta frågor, rörande förhållandet i ekonomiskt och andra avseenden mellan enskild arbetsgivare och arbetspliktig, vadan man således får stanna vid denna enklare lösning, som uppkommer genom att i praktiken reglera förhållandena mellan arbetspliktiga och staten, då kronan ensam tar de arbetspliktiga i anspråk.

Den andra sidan av saken är, huru långt man skall gå med arbetsplikten, när man skall gå att lagstifta om tjänsteplikt. I denna del av frågan intager jag och majoriteten i utskottet den ståndpunkten, att man skall icke gå längre under nuvarande förhållanden, än som är absolut oundgängligen erforderligt, absolut oundgängligen nödvändigt, under det åtskilliga ledamöter i utskottet — dock blott en ledamot från denna kammare, men fyra eller fem från första kammaren — anse, att man skall gå än längre, ity att de föreslå, att arbetsplikten skall omfatta arbete för kronans räkning ej blott i vad det gäller tillgodoseende av behovet av bränsle, utan även i vad det gäller tillgodoseende av behovet av livsmedel. Herr finansministern berörde även denna sida av saken, och han framhöll, att redan i det förslag, som Kungl. Maj:t förelade, var fastslaget, att därest man skulle med tjänsteplikt gå så långt som till anskaffande av livsmedel, så skulle riksdagen sammankallas, och en sådan tjänsteplikt skulle endast kunna komma till stånd genom beslut av riksdagen och Kungl. Maj:t. Såsom högerrepresentanterna inom utskottet ha lagt sitt förslag, skulle man i det här fallet blott inskränka tjänsteplikten till att gälla för arbete, som utföres av kronan för kronans räkning, men skulle detta arbete även avse utfyllande av behovet av livsmedel.

Se vi nu till, vilka behov i detta avseende föreligga och vilka möjligheter kronan har att fylla ifrågavarande behov, så finna vi, att det uppstår en massa, såvida jag kan se, för närvarande ööver-

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

stigligen svårigheter ifråga om den rent fabriksmässiga tillverkningen av livsmedel. Och på detta område är det icke alls någon brist på arbetskraft, utan denna fabriksmässiga industriella tillverkning av livsmedel har, i den mån den stoppat, gjort detta på grund av brist på råvaror och kommer så i fortsättningen att göra. Jag vill erinra om den långa arbetslöshet, som varit inom margarinindustrien och som väl även kommer att gå ut över flera industrier, beroende på bristen på råvaror.

Det råder icke heller någon brist på arbetskraft i vad det gäller produktionen av de livsmedel, som jorden alstrar genom sin växtkraft. Och staten har icke möjlighet att ingripa på detta område, såvitt jag kan se, på annat sätt, än att med stöd av förfogandelagen övertaga de jordbruk, som ligga i vanhävd, och där frambringa produkter eller alster av jorden genom att bruka densamma. Men för närvarande är man icke betjänt med ett sådant ingripande, ty även om man för närvarande tar de jordbruk, som ligga under vanhävd, och börjar odla, så uppstår ej någon skörd för detta år, ty det är för sent. Ett sådant ingripande måste ske vid en annan tidpunkt, nämligen på våren, då jorden kan skötas och besås, ty annars tjänar ingripandet ej något till. Således kan man säga, att det för närvarande ej föreligger något behov och i övrigt finnas små möjligheter för staten att ingripa på detta område, d. v. s. i vad det gäller produktion av livsmedel, vadan enligt min uppfattning en eventuell lag på detta område är överflödigt, obehövt, och man har icke någon orsak att gå in på denna omfattning av lagen för närvarande.

Så kommer man då till vad som är behövt för närvarande, och det är behovet av bränsle. Jag skall icke ingå på detta behov, därför att det av herr finansministern blivit så tydligt och klart utrett under hans anförande här, så att det ej kan enligt min mening just göras tydligare. De uppgifter, som stått utskottet till buds och som blott gällt den ved som finnes och som man kan antaga efter inventeringen kommer att stå till förfogande, återfinnes i utskottets betänkande å sid. 27. Det framgår därav, att enligt de meddelanden som utskottet fått på grundval av inventeringen den 31 sistlidne mars, man skulle enligt gjorda beräkningar ha en vedkvantitet av 4,867,000 kubikmeter fast mått. Emellertid har utskottet icke ägt kännedom om resultatet av den inventering, som avslutades den 19 maj — om jag ej tar fel på datum — och angående vilken finansministern upplvst, att den lämnat till resultat 13,900,000 kubikmeter ved av olika slag, varav den huvudsakliga delen, eller 12,300,000, bestod av sulfitt-pappersved och kolved, av vilka sistnämnda vedslag man dock icke lämpligen kan använda allt till bränsle. Det skulle sålunda av den ved, som man på dessa områden kan fritt och utan nåtåglig skada disponera, blott vara 1,600,000 kubikmeter av småved, snitved, o. s. v., ett relativt ringa kvantum, som man finner, i förhållande till det behov, som verkligen föreligger.

Lagförslaget, sådant det nu föreligger från utskottet, avser att

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

inskränka tjänsteplikten enbart för kronans räkning till anskaffning av bränsle. Den ståndpunkt i övrigt, som jag och mina partivänner intaga till denna lag och som vi efter grundligt övervägande nödgats intaga, innebär, att en eventuell tjänsteplikt, genom lag fastställd, skulle få komma tillstånd och användas först sedan alla övriga medel tillgripits och använts, som kunna användas för att anskaffa ved och för att fylla den brist som föreligger. Vi ha i det avseendet föreslagit som ett andra stycke till 1 §, att »tjänsteplikt, som nu är sagd» — i första stycket — »må tagas i anspråk om och i den mån behovet av bränsle icke kan utan oskäligen kostnad betryggande tillgodose *vare sig* genom frivilligt tillhandahållande eller genom beslag jämlikt lagen om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden av alla i enskild äga befintliga förråd av ved, props, splitved och småved ävensom, i den utsträckning sådant lämpligen kan ske, av kolved, pappersved och småtimmer».

Man har under utskottsbehandlingen icke fått riktigt klart besked, huruvida avsikten var att verkligen gå fram på denna väg, att, innan man tillgreper tjänsteplikten, söka tillgodose bränslebehovet genom frivilliga överenskommelser, så långt det var möjligt, eller genom att lägga beslag på de vedsorter jag nyss omnämnde. Men även om man fått besked angående den saken, torde det vara erforderligt, att man i lag stadgar ett sådant förfarande för att just få fram den garantien — för att icke tjänsteplikten skall tillämpas onödigtvis — att man först sedan berörda åtgärder vidtagits har rätt att taga tjänsteplikten i anspråk.

Vi ha vidare föreslagit, att de tjänstepliktige skulle tillförsäkras goda arbets- och lönevillkor och garanteras emot eventuella förluster och olägenheter, som skulle uppkomma genom inkallande till tjänsteplikt. Till den frågan skall jag återkomma något senare. Dessförinnan ber jag emellertid få vidröra en annan sak, som sammanhänger med lagens tillämpning, den nämligen, som hela utskottet varit inne på i en eller annan form och som går ut på, att man skulle använda de värnpliktiga, som under året skola fullgöra sin militärtjänstgöring, till vedavverkning i den utsträckning, som de därtill kunna användas. Under ett nödtillstånd sådant som det nuvarande, då man behöver gå så långt, att man tillgriper allmän tjänsteplikt, bör det enligt min mening ligga i sakens natur, att man så långt görkligt är förvandlar den improduktiva verksamheten till produktivt arbete, och militärovnings kunna ju icke sägas vara av produktiv art utan av improduktiv natur. Det torde icke heller vara någon risk att befara av att man i den utsträckning, som det kan ske, förvandlar de många dagsverken, som läggas ner på dessa militära övningar, till produktiva dagsverken. Jag och en medreservant ha därför föreslagit, att 11 § 2 mom. första stycket måtte erhålla följande lydelse:

»Vid meddelande av kallelse skall tillses, att personer, vilka av allmänna medel erhålla understöd, för vars åtnjutande arbetslöshet uppställts såsom villkor, såvitt möjligt tagas i anspråk, även-

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

som inskrivna värnpliktiga, tillhörande årsklasserna 1914—1916 i den omfattning de lämpligen kunna användas till bränsleanskaffning.»

För att möjliggöra denna uttagning av de värnpliktiga ha vi föreslagit en särskild lag, som innehåller bestämmelser härom, så att icke detta förfarande skall komma att stå i strid med de stadganden, som gälla enligt värnpliktslagen. Den av oss sålunda föreslagna lagen innebär, att värnpliktig, som under år 1917 skall undergå repetitionsövning, må, enligt lagen angående allmän tjänsteplikt för kronans räkning i vissa fall, uttagas till allmän tjänsteplikt före repetitionsövningen. Värnpliktig, som fullgjort allmän tjänsteplikt skulle äga att för den tid han sålunda tjänstgjort tillgodoräkna sig fullgjord tjänsteplikt såsom under år 1917 fullgjord repetitionsövning. Vi befinna oss för närvarande i den ställning, att 1917 års repetitionsövningar komma att omfatta ett långt större antal personer än vad repetitionsövningarna under någon föregående tid omfattat. De komma nämligen, i vad det gäller infanteriet, att beröra icke mindre än fyra årsklasser samt ifråga om specialvapnen flera årsklasser än förut varit fallet. Utan att närmare ingå på några siffror kan jag nämna, att det antal, som skall inkallas till repetitionsövningar, kommer att närma sig 100,000 man. Hälften av dessa torde vara lämpliga att använda för bränsleanskaffning. Man kan icke uttaga sådana, som äro alldeles ovana vid dylikt arbete, men åtminstone halva antalet torde som sagt vara lämpliga, och man bör genom lag draga försorg om, att dessa i första hand uttagas för ifrågavarande ändamål.

En annan fråga, som det inom utskottet varit tvist om och som jag vill nämna i förbigående, rör sättet för uttagningsnämndernas tillsättande. Det föreslås av utskottet, att det skulle tillsättas dels en riksarbetsnämnd, dels särskilda länsarbetsnämnder i varje län och dels kommunala arbetsnämnder i varje kommun. Det har vidare föreslagits, att ordförande och ledamöter i riksarbetsnämnden och länsarbetsnämnderna skulle utses av Kungl. Maj:t. och vad angår de kommunala arbetsnämnderna, skulle ordförandena utses av Konungens befallningshavande i de olika länen, medan övriga ledamöter skulle väljas i städerna av stadsfullmäktige samt å landet av kommunalfullmäktige eller municipalfullmäktige eller å kommunalstämma. Vi ifrågasätta nu, att vid val av dessa nämnder å kommunalstämma skall tillämpas principen en man en röst och icke den 40-gradiga röstskalan, ty man skall taga i betraktande, att de, som komma att uttagas till allmän tjänsteplikt, bli uteslutande arbetsfolk, och då bör givetvis icke en kapitalistiskt upperaderad röstskala användas för utseende av de nämnder som skola uttaga detta arbetsfolk.

Vi föreslå vidare i en särskild reservation, att arbetarna skola vara garanterade goda arbetsvillkor och arbetslöner, och att de även skola erhålla ersättning för de förluster, som kunna uppstå däri-genom att arbetare förflyttas från hemorten till annan plats för att fullgöra sin tjänsteplikt. Det är ju för övrigt någonting, som inom

den privata industrien praktiseras, att arbetarna beredas ersättning för de ökade utgifter, som åsamkas dem vid arbete utom hemorten.

*Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)*

Dessutom föreslå vi, och det nödgas jag bestämt hålla på, att den lön, som arbetarna förut haft, skola de också komma i åtnjutande av, då de inkallas till tjänsteplikt. I detta avseende föreslå vi, att där tjänstepliktens fullgörande är för någon förenat med särskild olägenhet eller kostnad, såsom vistelse utom hemorten, minskning i arbetsförtjänst eller dylikt, skall riksarbetsnämnden förordna om full gottgörelse härför med belopp, som fastställles efter omständigheterna i varje särskilt fall eller slag av fall. Det föreskrives i 18 §, att å orten gängse arbetspriser skola vara gällande. Men det skulle ju vara alldeles orimligt, om man till tjänsteplikt uttager en arbetare, som på sitt vanliga arbete har förtjänat 5 å 6 kronor om dagen och icke låter honom få samma ersättning för arbetet under tjänsteplikten. Den lön, som han under ordinarie förhållanden har, är ju icke given honom på grund av några särskilda privilegier, den grundar sig icke på några särskilda samhällliga bestämmelser eller garantier, han har den icke av nåd utan har fått den genom fri överenskommelse. Det är den lön, som han gör skäl för och som han med hjälp av sina klasskamrater lyckats kämpa sig till under årens lopp genom sin organisation eller på annat sätt. Denna lön är tilltagen nätt och jämt så högt, att den räcker till nödtorftigt uppehälle för honom och hans familj, och det vore därför alldeles orimligt, om denna lön skulle nedsättas. Man har emellertid invänt, att det skulle möta stora svårigheter att lämna garanti för, att han skall få bibehålla sin lön, men dessa svårigheter äro enligt min mening synnerligen lätt överkomliga. Man behöver icke på olika arbetsplatser fastställa olika löner för arbetarna, utan man låter avlöningen utgå såsom vid ackord, per avverkad kubikmeter eller per famn. Skulle det finnas en och annan arbetare, som på grund av ovana vid arbetet eller av andra orsaker icke kunna komma till skäligt inkomstbelopp, böra de beredas ersättning, så att de nå upp till sin förutvarande lön, likaväl som arbetarna, såsom jag förut antytt, böra ha ersättning för den merkostnad, som uppstår, därigenom att arbetaren och hans familj skola bo på två håll och därför åsamkas utgifter, som icke äro vanliga vid sådana tillfällen, då han har sitt arbete intill hemorten och kan gå hem och intaga sina måltider etc. Vi ha ansett, att dessa villkor skola fastställas i lagen för att vederbörande skola kunna ikläda sig den tjänsteplikt, som samhället pålägger dem.

Vi ha även för vår del vänt oss mot de skärpta straffbestämmelserna i lagen, sådana som utskottet föreslår dem och ännu mera sådana de föreslagits av Kungl. Maj:t och som innebära, att det skulle stadgas upp till 1 år och 6 månaders fängelse för uraktlåtenhet att infinna sig vid kallelse till tjänsteplikt. Vi anse det för vår del vara tillräckligt, att bötesstraff stipuleras i detta avseende, och yrka sålunda avslag på de ifrågasatta bestämmelserna om fängelsestraff såsom påföljd vid uraktlåtenhet att iakttaga kallelse.

Det är i korthet den ståndpunkt vi intagit. Vi ha icke ansett oss kunna stå till svars med att säga ett rent nej till här förevarande

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

lagförslag. Men vi ha ansett, att förutsättningarna för denna krigslags tillämpning kräva, att alla övriga åtgärder, som rätteligen kunna vidtagas, också vidtagas för att fylla bränslebehovet, och vidare att villkoren för de tjänstepliktiga skola göras fullt tillfredsställande. Det är icke fråga om att i dessa villkor för tjänsteplikten skola ingå löneförbättringar eller förbättringar i villkoren, utöver vad dessa personer ha att påräkna på sina vanliga arbetsplatser och i sina ordinarie arbetsförhållanden, som dock skulle vara väl behövliga under dessa tider, utan det är fråga om att garantera, att de tjänstepliktiga icke få vidkännas någon försämring i sina förutvarande villkor.

Herr talman, jag lider för tillfället av en stark heshet, och därför skall jag icke uppehålla tiden längre, utan vill inskränka mig att yrka bifall till första paragrafen med den formulering, som den erhållit i den av mig och herr Borg avgivna reservationen, som i vad den gäller första stycket är lika med utskottets förslag men som i vad den gäller andra stycket går utöver utskottets hemställan.

Herr talmannen, som under herr Perssons i Norrköping anförande återtagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav här-
efter ordet till

Herr Olsson i Ramsta, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Enär jag motionerat i föreliggande fråga, skall jag be att få säga några ord.

Intet av de lagförslag, som förelegat till behandling vid innevarande riksdag, har väckt sådant uppseende och givit anledning till en sådan mängd protestuttalanden som detta lagförslag om införande av allmän tjänsteplikt. Runtom ute i landet ha arbetarna protesterat mot förslaget, som tydligt och klart betecknats som en klasslag, vars konsekvenser uteslutande komme att gå ut över de kroppsarbetande klasserna, och för övrigt träffa dessa folklager synnerligen ojämnt. Ty det är tydligt, att man i första hand komme att taga ut de arbetare, som ha största förutsättningen att lämna ett fullgott arbete, detta i full överensstämmelse med lagförslagets 11 § mom. 2 stycket b), där det heter: »Därjämte bör hänsyn tagas därtill att för arbetet erhålles den arbetskraft, som arbetsföreståndaren för ändamålet finner bäst». Visserligen kommer en liten begränsning för livsmedelsproduktionen och den frivilliga vedanskaffningen i följande stycke c), där det heter: »Därjämte bör hänsyn tagas därtill att arbetskraft, som sysselsättes vid livsmedelsproduktionen eller frivilligt åtagen bränsleanskaffning, ej tages i anspråk i sådan omfattning, att nämnda produktion eller anskaffning därigenom äventyras». Tror verkligen någon, som känner förhållandena vid jordbruket, att vi jordbrukare utan att äventyra livsmedelsproduktionen kunna undvara någon avsevärd del av vår arbetskraft under, låt oss säga, 20 dagar i sommar. Å nej, landsbygden är redan så pass avfolkad, att varenda man, som finnes, tarvas för livsmedelsproduktionen. Vi må besinna, att hela denna klass, som vi kalla torpare, så gott som försvunnit. Och den svenska jorden är

*Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)*

lyckligtvis icke ännu så hårt styckad, att icke brukningsdelen i regel lämnar arbete åt en man året runt. Ingen grupp i samhället har under denna kristid fått underkasta sig så många ingripanden, från statens sida, som just jordbrukarna, och av dessa ha de mindre yrkesutövarna drabbats allra hårdast. Skola de nu som ytterligare påbröd välsignas med en särskild lag, vars straffbestämmelser äro tillskurna efter främmande mönster, och hotas med ända till ett halvt års fängelse eller böter utan maximigräns i lagförslaget! En ärad ledamot av lagutskottet, tillhörande högerpartiet, har icke ens varit nöjd med denna straffpåföljd utan reservationsvis yrkat på straffets höjande till ett års fängelse för att fullt nå upp till motsvarande tyska lags straffmaximum.

Nu är det ingen, som vill bestrida nödvändigheten av att bränslebehovet blir genom extra åtgärder tillgodosett. Men jag och många med mig har den uppfattningen, att de vägar, som av utskottsmajoriteten föreslagits, och jämväl i viss mån de av de frisinnade och socialdemokraterna reservationsvis föreslagna vägarna, icke äro lyckliga. I den motion, som av mig jämte herrar Jönsson i Fridhill och Lundgren i Nora väckts i förevarande ärende, ha vi yrkat avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 341 om införande av allmän tjänsteplikt och pekat på andra vägar för bränslebehovets fyllande. Vi förordade bland annat tvångsavverkning, beslagtagande av all befintlig ved av alla slag efter fastställda maximipriser, som borde sättas så, att upphuggningen värderades särskilt och råvaran särskilt. Dessutom ifrågasatte vi, att staten skulle igångsätta avverkning på sina skogar med hjälp av militär arbetskraft. Detta sistnämnda yrkande har i utskottsbetänkandet reservationsvis framförts av de frisinnade och socialdemokratiska ledamöterna av lagutskottet. Och för att möjliggöra detta för Kungl. Maj:t föreslå de socialdemokratiska reservanterna i punkt 7 av sin reservation riksdagen att antaga särskild lag angående de värnpliktigas uttagande till tjänsteplikt. Reservanterna från vänstersidan tänka sig, att halva antalet av de till repetitionsövningarna inkallade skulle till ett antal av omkring 37,000 man under en månad användas för skogsavverkning. Man skulle därigenom åstadkomma upphuggning av omkring 2 miljoner kubikmeter ved. Man skulle dessutom enligt dessa reservanter gå fram så vitt möjligt på frivillighetens väg och endast i yttersta nödfall använda lagen om tjänsteplikt, nämligen först då det visat sig, att, sedan dessa medel anlåtats och dessutom Kungl. Maj:t beslagtagit alla i enskild ägo befintliga förråd av ved, props, splitved och småved, ändå förelåg något större behov att fylla.

Vid fråga, om man icke kan antaga, att Kungl. Maj:t genom att använda sig av förfoganderättslagen och genom att använda en militärstyrka av omkring 37 å 40,000 man samt för övrigt på frivillighetens väg skulle kunna anskaffa erforderlig ved för fyllande av bränslebehovet, svaras från vederhäftigt håll, att det är mycket möjligt, men man fruktar, att jordbruket skulle bliva utsatt för en stark »sugning» i avseende på arbetskraft, därigenom att staten

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

finge lov att giva sina skogsarbetare en god avlöning. Hur ställa vi jordbrukare oss inför detta spörsmål? Jag för min del, med den erfarenhet jag har inom Sörmland och dess jordbruksförhållanden, svarar: hellre utsätta vi oss för denna »sugning» än för den minskning av jordbrukets arbetskrafter, som otvivelaktigt komme att äga rum, i händelse lagförslaget om allmän tjänsteplikt antoges av riksdagen.

Det är att beklaga, att ett så vittgående lagförslag, som på ett så ingående sätt inskränker den personliga friheten här i landet, framlägges i riksdagens elvte timma. Utskottet har tydligen arbetat under känslan av, att riksdagens arbete långt före detta borde vara avslutat och därför forcerat sitt arbete. Man märker detta redan vid genomläsandet av motiveringen och ännu tydligare, när man kommer till lagförslaget första paragraf. Ty vad skola kvinnorna med att göra, då utskottet måst inskränka sig till att låta lagförslaget endast avse bränsleanskaffning för kronans räkning. Det är väl icke meningen att staten skall börja handla med kottar och ris, det enda bränsle, som väl kvinnorna kunde tänkas förmå hopsamla. Då bränsleanskaffningen skulle ske för statens räkning och huvudsakligast komma industrien och järnvägarna till godo, förefaller det också märkvärdigt, att de kommunala nämnderna skulle bekostas av de olika kommunerna.

Ja, herr talman, hur jag än vänder och ser på saken, kan jag icke komma ifrån den känslan, att utskottsmajoriteten och jämväl reservanterna, med undantag av herr Lindhagen, här föreslagit riksdagen att beträda en olycklig väg för bränslefrågans lösning.

Då Kungl. Maj:t otvivelaktigt på frivillighetens väg och genom beslagtagande av redan upphuggen ved av alla slag jämte snåttimmer och genom att låta en 37 å 40,000 man militär kommanderas på vedhuggning under en månad i sommar, kan åstadkomma erforderlig mängd bränsle för nästa säsong, så måste jag fråna mina utgångspunkter med avslag på utskottets förslag yrka: 1) bifall till herr Lindhagens reservation, 2) att riksdagen måtte med anledning av herr Perssons i Norrköping motioner för sin del antaga följande Lag angående de värnpliktiges uttagande till visst arbete: Värnpliktig, som under år 1917 skall undergå repetitionsövning, må i den ordning, Konungen bestämmer, av civil myndighet uttagas att mot ersättning utföra arbete vid företag, som av kronan bedrivs för att tillgodose behovet av bränsle. För nämnda arbete skola tillämpas de avlöningsförmåner och övriga arbetsvillkor, som enligt vid tiden närmast före kallelsen gällande avtal, bestämmelser eller bruk voro i orten allmänt gängse för arbete av berörda slag. Värnpliktig, som utfört arbete, på sätt ovan sägs, äge för den tid, han sålunda tjänstgjort tillgodoräkna sig fullgjord arbetsplikt såsom under år 1917 fullgjord repetitionsövning. Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, samt gäller till och med den 31 maj 1918.

Vidare anförde:

*Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)*

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman, mina herrar! Då det torde vara lämpligt att göra sitt anförande så kort som möjligt, skall jag be att få hoppa över de motiv, som ligga till grund för utskottets ståndpunkt att i princip godtaga en sådan lag som denna.

Jag vill då först endast konstatera, att det förslag, som utskottet framlagt, skiljer sig i mångt och mycket från Kungl. Maj:ts proposition. Först och främst i avseende på lagens omfattning, i det att Kungl. Maj:ts förslag går ut på civil värnplikt över hela linjen, då däremot utskottets förslag avser civil tjänsteplikt endast för bränsleanskaffning för kronans räkning. Vi ha sålunda utslutit allt annat och även uteslutit lantbruks- och livsmedelsproduktionen. Jag tror utan att behöva anföra några motiv därför, att de allra flesta av kammarens lantmän äro ense om den saken. Men den allra viktigaste omläggning, som utskottet kommit med, består däri, att vi icke ha tänkt oss, att denna tjänsteplikt skulle träda i tillämpning samtidigt som den frivilliga bränsleanskaffningen skulle börja. Kungl. Maj:t har tänkt sig, att denna tjänsteplikt skulle börja genast och att sålunda dessa åtgärder som parallellåtgärder samtidigt skulle sättas i gång. Vi ha lagt saken på helt annat sätt. Vi ha tänkt oss saken så, som det heter i 1 §, andra momentet: »Tjänsteplikt, som nu är sagd, må tagas i anspråk allenast om och i den mån behovet av bränsle icke kan utan oskäligen kostnad betryggande tillgodoses genom frivilligt tillhandahållande.» Sålunda ligger saken för utskottet så, att man med alla möjliga medel skall söka att på frivillighetens väg gå fram och försöka, om man icke kan undvika den civila tjänsteplikten, och att endast om sådana förhållanden ett sådant nödläge skulle förväntas inträda, tillgripa densamma.

Vi ha sedan givit uttryck åt denna mening i motiveringen på flera ställen. Vi ha så tydligt och klart, som det över huvud är möjligt, framhållit, att sådan ved, pitprops, splitved och massaved, som finnes tillgänglig och som det över huvud kan vara möjligt att taga från industrien, utan att det kommer att inträda arbetslöshet, bör beslagtagas. Vidare har man velat stimulera den enskilda företagsamheten. Så är det sagt, att industrier med egna skogar skulle sköta sig själva. Vi ha framhållit, att man bör stimulera den enskilda företagsamheten genom att betala goda priser, så att skogsägare finna med sin fördel förenligt att avverka ved och att arbetet i övrigt kan ske under goda och gynnsamma villkor.

Det kan hända, att, som man hoppas, dessa åtgärder på frivillighetens väg skola visa sig tillräckliga. Men, mina herrar, vi veta icke, vad som kan inträffa. Det kan hända, att trots allt vi kunna komma i ett sådant nödläge, i sådana situationer, att de icke bliva tillräckliga. Och om detta säger utskottet i sin motivering på sid. 29: »Då det enligt sakens natur icke kan vinnas någon full trygghet för att på frivillighetens väg bränslebehovet kan ens någorlunda tillfredsställande fyllas, kan man, enligt utskottets mening,

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

inför en så allvarlig situation som den nu hotande, ej stå till svars att avböja varje lagstiftning om tjänsteplikt.»

Detta är utskottets ställning, och jag vågar påstå, att det är den riktiga. Av de faktorer, som vi ha att räkna med, är ingen säker. Dessa faktorer äro tre. Den första rör frågan: vilken kvantitet bränsle kunna vi få? Det beror på kriget, och därom kan man intet säga. En andra faktor är den kvantitet virke, som finnes inom landet och som kan tagas i anspråk. Man har inom utskottet sökt att få reda på detta, men icke lyckats. Vidare veta vi icke heller, i vilken utsträckning den frivilliga anskaffningen av bränsle kan komma till stånd. Det är de tre faktorer, som äro av större vikt. Ingen av dem är säker, och under sådana omständigheter vågade vi inom utskottet, som hade att behandla denna fråga och som satt oss in i förhållandena, icke med absolut bestämdhet säga: denna åtgärd behöves icke, vi reda oss ändå. Det kunna de herrar säga, som våga påtaga sig detta ansvar, men ingen av oss med undantag av herr Lindhagen har vågat det.

Utefter dessa linjer arbetade vi inom utskottet, och jag vill säga, att vi alla bemödade oss om att komma till ett enhälligt utskottsutlåtande. Vi kunde verkligen komma överens om lagens begränsning. Vi kommo också överens om principen för arbetsnämndernas tillsättande: en man, en röst. Vi kommo överens om användandet av de värnpliktiga enligt den linje, som herr Alexander-son i sin reservation uppdragit och som praktiskt fyller alla de anspråk på de värnpliktiges användning, som man över huvud kan göra anspråk på. Även socialdemokraterna voro ense om detta. Och den linjen går ut på att av de fyra årsklasser, som inkallas till regementsmöte i höst, skulle uttagas allt det manskap, som vore lämpligt för detta arbete, intill 50 procent på varje regemente. Jag för min del är övertygad om, att denna siffra är så hög, att man i regel icke lär kunna taga ut så många, utan att det kommer att visa sig, att den verkliga arbetskraft, som i detta fall kan fås, icke kommer att stiga till mer än en tredjedel. Vi kommo överens om straffsattsorna och annat, men det häktade upp sig på en enda sak, nämligen frågan om absoluta garantier för avlöningen för dem, som komme att utkallas till den civila värnplikten. Vi försökte göra allt vad vi kunde för att även i detta avsende jämna vägen. Enligt 18 § i denna lag skola arbetslönerna utgå efter i orten gällande pris närmast före utkallelsen till tjänsteplikt. Detta är den allmänna regeln, och såsom allmän regel anser jag den vara fullt tillfredsställande. Men det har icke varit nog härmed, utan sedan uttalade man sig i motiveringen för att staten skulle betala sådana pris för vedavverknningen, att dessa arbetspliktiga komme att få en rundlig avlöning. Sålunda har man i utskottets motivering framhållit, att staten icke skulle vara njuugg vid utmätningen av dessa arbetslöner. Dessutom vill jag framhålla, att dessa tjänstepliktiga oaktat de kanske icke uträtta så mycket under den första tjänstetiden, dock få en avlöning, som torde överstiga den, som de i själva verket gjort sig förtjänta av. Därtill får den hemmavarande fa-

miljen bidrag på samma sätt som värnpliktiga få bidrag till sina familjer.

Sedan framställdes ett medlingsförslag av herr Alexanderson, vilket vi möjligen skulle kunnat gå med på. Men allt detta strandade på att från socialdemokratiskt arbetarhåll yrkades, att det skulle bli absolut garanti för att alla dessa tjänstepliktiga, vad än hände och skedde, skulle ha fullt ut lika mycket betalt, som de hade i sin föregående sysselsättning. Ja, jag vill icke säga annat, än att det kan finnas skäl för detta yrkande från arbetarhåll. Jag förstår det mycket väl. Jag vill här icke närmare utveckla denna sak och ange skälen däremot. Det kunde lätt föranleda en debatt, som ju kan vara ganska överflödig. Jag vill endast framhålla såsom min bestämda åsikt, att en sådan absolut garanti skulle vara en stor olycka icke endast ifråga om denna vedavverkning utan även för arbetarna själva och sträcka sina verkningar icke blott till den arbetskraft, som togs i anspråk för tjänsteplikt, utan långt ut på många andra områden. Jag har den bestämda övertygelsen, att antagandet av en lag med en sådan bestämmelse, skulle vara mera till skada än till gagn. Därför har jag icke kunnat gå med på den reservationen, och jag beklagar, att vi icke inom utskottet kunde komma till enighet i denna punkt. Sedan när vi icke kunde komma till enighet på den punkten, så sprack det över hela linjen, och vi gick fram var sina vägar.

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

Beträffande användningen av värnpliktiga får jag säga, att jag för min del ställt mig på utskottets sida. Vi ha emellertid där gått på en linje, som i det stora hela icke så mycket skiljer sig från herr Alexandersons reservation, och jag får verkligen säga, att då vi komma till den punkten, så skall jag icke så bestämt hålla på utskottets förslag utan gärna gå med på herr Alexandersons reservation, ifall vi därigenom kunna uppnå någon enighet i den punkten, vilket jag verkligen hoppas skall bli fallet.

Beträffande lantbruket torde kanske vara lämpligt att yttra några ord. Här har uttalats de allra största farhågor för att lantbruket skulle kunna råka illa ut på grund av den civila tjänsteplikten. Ja, mina herrar, det kan jag försäkra, att vi, som suttit såsom lantbrukets representanter i andra kammaren, ha nog haft den känslan och gjort vad vi i det fallet kunnat, och ni kunna vara fullkomligt övertygade, att i fall vi sett den minsta fara för att föreliggande lagförslag skulle i det avseendet ställa sig ogynnsamt eller försvarande för lantbruksdriften, så skulle vi icke ha gått med därpå. Orsaken till att vi ändå gått med, är den, att vi likvisst fått i denna lag infört ett nytt moment c) i 11 paragrafen, som lyder så här — det är uppläst förut, men det kanske behöver uppläsa en gång till: »Därjämte bör hänsyn tagas därtill att arbetskraft, som sysselsättes vid livsmedelsproduktion eller frivilligt åtagen bränsleanskaffning, ej tages i anspråk i sådan omfattning, att nämnda produktion eller anskaffning därigenom äventyras.» Och vidare yttrar utskottet på sid. 30—31 i motiveringen: jag skall be att få läsa upp även det: »Utskottet instämmer livligt däri, att det med den

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

knappa livsmedelstillgång, som under närmaste året tyvärr är att emotse, icke kan få komma i fråga, att tillgodoseendet av bränslebehovet äger rum på bekostnad av den produktion, vari våra viktigaste livsmedel framställas; och har utskottet i 11 § i pedanstående lagtextförslag infört en erinran härom.»

Jag vågar påstå att med den lagtexten och den motiveringen icke ett enda dagsverke skall kunna tagas ifrån lantbruket, där det verkligen behöves för lantbruksdriftens ordinära skötande. Där- om är jag övertygad, och jag är också övertygad, att denna lag i de rena jordbruksbygderna kommer att verka så, att icke ett enda dags- verke kan tagas ifrån livsmedelsproduktionen. Men förhållandena på lantbrukets område i vårt land äro så skiftande, att man i själva verket icke kan skära allt över en kam. Utskottet säger därför ock- så: »Men att såsom i den ovan anförda motionen ifrågasatts, helt och hållet undantaga alla de till jordbruket anknutna befolkningsgrup- perna låter sig icke göra, bl. a av det skäl att häribland befinner sig ett högst avsevärt antal personer, som vid sidan av jordbruks- arbete normalt pläga arbeta inom skogsbruksnäringen jämväl som- martid och vilka på samma gång utgöra den grupp, där den största erfarenheten och vanan vid skogsarbete är till finnandes.» Således. ifråga om sådant jordbruk, där den lantbruksidkande befolkningen också är sysselsatt med skogsavverkning eller annat arbete i sko- garna, synes det riktigt, att denna civila värnplikt i den omfattning, som kan vara lämpligt för livsmedelsproduktionen, kommer till an- vändning. Det synes mig vara en billig och rättvis ståndpunkt, som icke borde från något håll kunna angripas.

Ja, min herrar, jag, liksom de allra flesta här, är ju icke vidare entusiastisk för detta förslag, och detta har nog också kommit till uttryck i mitt anförande. När man på frivillighetens väg försökt få ut så många som möjligt, vilka är det då i själva verket man har kvar. Jo, antagligen endast sådana, som icke gärna vilja gå ut. Och om man således tvingar ut dem, tvingar ut i skogarna personer att förrätta ett arbete, som de icke äro vana vid, så kan det nog icke bli någon vidare arbetsintensitet eller någon vidare kläm i deras arbete. Här gäller det också närmast arbetarklassen.

Det har sagts, att detta är en klasslag. Ja, mina herrar, alla lagar äro klasslagar, alla dessa förfogandelagar, som träffat lant- bruket, äro väl klasslagar, ifall någonting är klasslagar. Men vi äro ju vana därvid. Vi kunna väl knappast stifta någon »krigslag». som icke i större eller mindre utsträckning är en klasslag, så det skälet tycker jag, att det var onödigt att komma fram med. Men lik- visst, är det så, att denna lag träffar närmast arbetarna, så beror det på, hur arbetarna själva ställa sig till lagen. Ja, för så vitt jag kunnat bedöma saken, ställa sig arbetarna synnerligen ovilliga för att ej säga fientliga. mot densamma. Jag vill ej påstå, att deras representanter gjort det inom utskottet, där har man tvärtom haft förståelse för saken, men jag vågar påstå, att bland de stora arbetar- massorna i landet har man ställt sig ovillig, och detta gör naturligt-

vis, att effektiviteten av lagen även därigenom kommer att i avsevärd mån förminska.

Emellertid, med hänsyn till de förhållanden, som möjligen kunna inträffa, och med hänsyn till hela den läggning, som lagen fått, med hänsyn till, att lagen ställer den civila värnplikten i bakgrunden såsom en tillgång, som endast skall tillgripas i nödfall, med hänsyn till allt detta skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till första § i den form utskottet föreslagit.

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

Häruti instämde herrar *Gustafsson* i Örebro och *Lorentzon*.

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Den betänkliga tendens, denna debatt har att draga ut i det oändliga, gör, att jag skall försöka fatta mig kort, och jag kommer att hålla det löftet.

Man kan ej hysa annat än allvarliga betänkligheter mot denna lag på grund av den omfattning, som givits densamma, och det in- gripande, som den gör i det enskilda arbetet. Detta gör, att man måste ställa sig tveksam till förslaget. Dock är läget så allvarligt, att jag för min del ej kan ansluta mig till dem, som yrka rent avslag på lagen, utan jag vill försöka att gå en annan väg.

Det är så, att vår svenska lagstiftning i stor utsträckning laborerat med kopiering av utländska förebilder, och så är förhållandet även i detta fall. Vi finna otvetydiga spår av utländska förebilder i Kungl. Maj:ts proposition. Men det finnes en sak, som den svenska lagen är alldeles ensam om, där alla de andra lagarna ha gått på en annan bog, och det är, att den svenska lagen ej tar hänsyn till landets jordbruk. Går man igenom den utländska lagstiftningen finner man, att i Danmark endast tagas i anspråk arbetslösa personer, i Norge värnpliktiga. I Schweiz har lagstiftningen tillkommit för att anskaffa arbetskraft till jordbruket. I Tyskland är det så, att de, som sedan den 1 augusti 1916 varit sysselsatta inom jordbruket och skogsbruket, ej få hänvisas till annat arbete. Det är tveksamt, om de kunna flyttas från den ena till den andra av dessa arbetsgrenar. Den naturligaste tolkningen av bestämmelserna är dock den, att den, som är fullt sysselsatt inom jordbruket, ej får tagas därifrån. I Frankrike är det så, att den lag, som finnes, är avsedd till skydd för jordbruket och till hjälp för jordbruket.

Nu tror jag ej, att Sveriges jordbrukare begära att få en lag till hjälp för sig, men de begära att få en lag, som ej ytterligare försvårar den ställning, jordbruket intager. Man kan ej hjälpa, att man får det bestämda intrycket, då man läser propositionen och — jag nödgas säga det — även utskottets utlåtande, att man har gått fram med mild hand och talat med mycket vaga ord, då det gäller intrång på industriens område, men handlat mera hårdhänt med avseende å jordbruket. Det har anmärkts och klagats — som jag tror med rätta — från jordbrukarna under den gångna tiden, icke över restriktioner och inskränkningar, som varit nödvändiga för folk- näringens tillgodoseende och samhällets bestånd under dessa bistra

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

tider, utan däröver, att man i sina anordningar ej gått jämnt till väga, utan att anordningarna gått ut över jordbruket och ej i samma utsträckning över andra näringar, särskilt industrien, som under den gångna tiden varit speciellt vinstgivande. Det är naturligt, att detta allvarliga missnöje i ytterligare skärpt grad skall framträda, då man går att beröva jordbruket en del av de arbetskrafter, som för detsamma äro behöfliga. Jordbruket laborerar ofta med svårighet att skaffa sig arbetskraft, och detta förhållande gör, att missnöjet med en lagstiftning, som kommer att ytterligare förvärra situationen, blir stort och allvarligt. Och jag tror, att nödtvånget att anskaffa bränsle, som givit anledning till detta lagförslag, icke är större än nödtvånget att för detta och kommande år skaffa näring från jordbruket till folkmassorna. Möjligheten härför får ej på något sätt äventyras.

Nu har visserligen påpekats av en föregående ärad talare, att i lagen har intagits en bestämmelse, som pekar på, att hänsyn skall tagas till jordbrukets förhållanden. Han hänvisar till en bestämmelse i § 11 mom. 2 c), där det heter, att sådan arbetskraft, som är sysselsatt vid livsmedelsproduktionen, icke får tagas i anspråk, så att denna produktion kan äventyras. Ja, mina herrar, kan man vara nöjd med denna paragraf, tror jag, att man kan vara nöjd med ganska mycket. Jag tror, att det behöves ett kraftigare ord i detta sammanhang än ordet »äventyras», och vi få även taga i betraktande, hur denna lag kommer att tillämpas. Jag tror ej, att det i denna situation är skäl i att gå med på en kautschuksparagraf. Denna lag är framlagd och kommer att tillämpas av dem, som ha framlagt lagen och skrivit motiveringen, och i denna motivering finner jag så många faror för jordbruket, att jag ej kan tilltro dem att på för jordbruket nödigt sätt handhåva tillämpningen av en sådan paragraf, som den nu föreliggande. Jag tror därför, att det är nödvändigt, att man verkligen säger ifrån, att denna lag icke får komma att träffa jordbrukarna, d. v. s. de jordbrukare, som äro fullt sysselsatta med jordbruk. Den föregående ärade talaren pekade på, att en del jordbrukare under vissa tider av året kunde ha annat att göra, kunde själva ha tid med skogsbruk o. s. v. Ja, under sådana förhållanden är det naturligt, att dessa icke böra fritagas från de skyldigheter, som åläggas landets övriga innebyggare. Men man måste fordra, att de, som äro fullt sysselsatta med jordbruk, ej få dragas från detta till arbete för bränsleanskaffning, som hur viktig den än må vara, i allt fall avser ett annat ändamål och en annan näring, som synes i främsta rummet böra sköta sig själva.

Jag kommer därför att vid föredragningen av § 2 göra ett ytterligare tillägg till denna paragraf, vari jag kommer att föreslå, att personer, som äro fullt sysselsatta inom jordbruket, ej bli underkastade tjänsteplikt.

Rörande § 1 skall jag även be att få göra yrkande om ändring. Denna lag kommer att tillämpas på man eller kvinna, som fyllt 15 men ej 60 år. Ja, mina herrar, tro herrarna verkligen, att det är lämpligt eller rent av ej skulle utmana löjet mer än något annat i lands-

bygden, om vi här komme att stifta en lag om att uttaga kvinnor för vedhuggning? Den nuvarande regeringen är rädd för att inlåta sig på en nyorientering, när det gäller att skaffa ökade rättigheter åt kvinnorna, men man tyckes ej ha samma fruktan, då det gäller att pålägga dem nya skyldigheter.

Jag tillåter mig därför att hemställa, att i paragrafen orden »eller kvinna» må utgå.

Med herr von Sneidern förenade sig herrar *Olofsson* i Åvik och *Jonsson* i Hökhult.

Herr *Johansson* i Brånalt: Herr talman, mina herrar! Jag skall i likhet med den föregående ärade talaren söka fatta mig kort, och vill börja med den anmärkning, varmed den siste talaren slutade, och understryka det enligt mitt förmenande fullkomligt obehövlige stadgandet, att kvinna skall kunna tagas i anspråk för fullgörande av denna tjänsteplikt, då det gäller vedhuggning. Jag känner litet till detta. Jag har själv huggit avsevärt med ved i mina dagar och bott i en trakt, där även kvinnor göra det arbete, som passar dem, men ännu har jag ej sett en kvinna hugga famnved i skogen. Då förslag om kvinnans användande för detta ändamål nu framkommit, har det hos mig framkallat den tanken, att det skulle vara någon kompensation för, att man sedermera skulle tillförsäkra kvinnorna politiskt inflytande eller politisk rösträtt. Jag har frågat mig själv därom. Jag anser mig böra instämma i den föregående talarens yrkande, att orden »eller kvinna» böra utgå.

Gå vi till § 2 och se, vilka enligt denna paragraf skulle vara befriade från tjänsteplikt, finner man enligt mitt förmenande, att jordbruksarbetets intressen ej äro tillräckligt säkerställda genom lagens bestämmelser. Det har här under debatten talats om eller nästan fordrats, att jordbruksarbetare skola ut i skogen, för att man skall kunna skaffa ved åt vår industri och vår stadsbefolkning. Ja, det är något, som jag anser verkligen böra göras men först i andra rummet. Jag anser viktigast och behövligast, att man först anskaffar något att äta och dricka. Vi behöva framförallt bröd.

Om vederbörande under förra året vidtagit åtgärder, som kunnat uppmuntra till bättre odling och skötsel av vår jord, såväl den uppodlade marken som även — observera det, mina herrar — tusentals tunnland, som kunde nyodlas. Om sådana åtgärder vidtagits förra året, skulle vi kanske redan i år fått skördar på en del av dessa nyodlingar. I stället för att uppmuntra denna nyodling och bättre skötsel gjorde man emellertid snart sagt allt för att dämpa lusten hos brukare och nyodlare. Nu fordras även, att vi i vissa fall skulle gå ifrån den jordens skötsel, som åligger oss, och ut i skogen för att skaffa ved. Jag kan för min del icke anse detta vara ett lyckobringande förslag. Jag kan icke i likhet med herr *Pettersson* i Bjälbo anse den sats, som intagits i 11 § punkt c) som en betryggande garanti för att jordbruket och de, som äro anställda vid jordbruket, och för dess skötsel behövlige, därmed bliva säkerställda.

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

Jag upprepar i likhet med den föregående talaren, att livsmedelsproduktionen får icke äventyras. Genom att det förarbete, som fordras, icke utföres på det sätt, det borde göras, kan skörden minskas till en tredjedel, utan att man kan säga, att den därigenom äventyras. Därför kan jag icke anse, att vi i detta uttryck ha det säkerställande, vi verkligen ha rätt att fordra. Jag kan heller icke inse, att så är förhållandet med den reservation, som herr Petersson i Lidingö villa-stad avgivit. Han har visserligen uttryckt sig bättre, men dock icke tillräckligt kraftigt, då det gäller säkerställandet av jordbruket och de vid jordbruket anställda personernas användande till vedhuggning.

Jag vill för min del instämma i det yrkande, som gjordes av den föregående talaren, att orden »eller kvinna» måtte utgå, och ävenså är jag med om det tillägg till § 2, som han påyrkade, och kommer därför att lämna min röst till förmån för detsamma.

Herr Hamilton: Herr talman! Inför föreliggande lagförslag, som i ytterlig grad kränker den personliga friheten, har man rätt att framkasta det spörsmålet: är situationen i vårt land verkligen sådan, att man nödgas tillgripa i förslaget angivna åtgärder? Av den redogörelse, som chefen för finansdepartementet gav, framgår tydligt och klart, att behovet av bränsle för husbehov, som det heter, är säkerställt. Även torde den kvantitet, som erfordras för kommunikationerna, för våra järnvägar o. s. v., vara tillgodosedd, därest man tillgriper icke allenast den vanliga veden, som är huggen, utan även sådan ved, som är avsedd för industrien, och ävenledes propsen. Man har emellertid framhållit, att gasverken i de stora städerna skulle bli i saknad av ved för producering av gas. Men kan man icke tänka sig att de stora städerna, som skörda oerhörda vinster på kristiden och som ha nära nog fördubblade skatteobjekt att beskatta, kunde genom ordentlig betalning av sina egna arbetare på frivillighetens väg få tillräcklig arbetskraft för att i skogarna avverka bränsle för tillfredsställelse av det egna samhällets behov.

Vad återigen industrien beträffar borde man icke ha rätt hysa förvisning om, att, därest dess arbetare stå inför arbetslöshet, även industrien, som gjort stora vinster och som genom gratisaktier fördubblat sina kapital och höjt sina utdelningar, också genom åtgärder på frivillighetens väg skulle kunna förmå arbetarna att i de av staten beslagtagna skogarna avverka den ved, som erfordras för att ge dem arbete under kommande vinster. Det förefaller mig sålunda, att man bör kunna på frivillighetens väg tillfredsställa såväl gasverkens som industriens behov.

Vad nu jordbruket beträffar, behöves ju för livsmedelsproduktionen varje man av dess folk. Det låter lustigt att höra kammarlärda tala om, att under vissa tider på sommaren kunna lantmännen vara lediga för att sysselsätta sig med skogsavverkning. Detta är ett fullständigt misstag. Nu säger herr Pettersson i Bjälbo, att vi säkerställa behovet för lantbruket genom att införa en bestämmelse i 11 §, som skulle skydda lantbruksarbetarna. Men denna bestämmelse

är så svävande, att när de kommunala arbetsnämnderna skola uttaga arbetskraften, så komma de säkerligen att just taga ut dem bland småbrukarna, som icke även äro anställda vid andra jordbruksarbeten än sina egna. Det blir nog så, som en småbrukare för några dagar sedan yttrade till mig: »Det blir väl vi, som få gå ut i detta tvångsarbete.»

Herr Pettersson i Bjälbo hänvisade till motiveringen. Vem läser denna motivering? Tro herrarna, att arbetsnämnderna, när de skola fatta beslut, känna till motiveringen? Säkerligen icke. Herr Pettersson i Bjälbo framhöll också, att det icke var meningen att nedbringa priset på arbetskraften. Ja, vill man icke det, håller jag före, att man kan få ut arbetskraft på frivillighetens väg. Man kommer nog att svara mig om en stund: ja, men om industrien betalar arbetarna vad skäligt är för att åstadkomma ved, kommer den att tävla med jordbruket. Vi taga gärna upp denna tävlan. Produktionen av och priserna för jordbruksprodukter kommer att stiga, men det måste naturligtvis tålas att så sker.

Ja, mina herrar, det är icke allenast för att skydda jordbruket men för att skydda varje svensk merborgare och medborgarinna mot denna lags följder som jag tagit till orda. En lagstiftning, som överlämnar åt arbetsnämnderna att godtyckligt till tvångsarbete uttaga vårt folk mellan 15 och 60 år är en förhatlig klasslagstiftning, och jag ber, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan i föreliggande punkt och även å den kungl. propositionen, som beröres av densamma.

I detta yttrande instämde herrar *Nilsson* i Kristianstad, *Jönsson* i Fridhill, *Persson* i Tofta, *Andersson* i Milsmaden, *Norin*, *Eklund*, *Igel*, *Johanson* i Gäre, *Sjöberg*, *Olofsson* i Digernäs och *Jonsson* i Gamboda.

Herr *Petersson* i Lidingö villastad: Herr talman, mina herrar! Situationen har nu börjat så till vida klarna, att vi se striden stå om, huruvida över huvud en sådan lag som det nu är fråga om skall av riksdagen antagas eller icke. Den siste ärade talarens yrkande om rent avslag och de många instämmanden, som följde honom, ger ju vid handen, att här synes föreligga en ganska stark stämning för rent avslag på den kungl. propositionen.

Jag får säga, att jag tror det vore synnerligen olyckligt, om detta skulle bliva kammarens beslut. Jag tror också, att de skäl, som den siste ärade talaren och andra talare före honom anfört, äro så ensidiga, att man verkligen har all anledning att varna för att utan vidare taga dem för goda. Vad lagen beträffar är den tillkommen på grund av det obestridligt föreliggande trängande behovet av att sörja för vår bränsletillgång under instundande vinter. Jag undrar, vad herrarna skola säga, om lagen faller, och det sedan i vinter icke står att uppdriva nödigt bränsle för att skaffa värme åt dessa tusental och åter tusental arbetare, som ni säga er

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

föra talan för. Det är verkligen så, och det är naturligt, att så skall vara, att de, som äro självförsörjande på detta område, d. v. s. i regel jordbrukarna samt de stora industrierna, som ha tillgång till egna skogar, liksom även de bättre lottade i samhället, som kunna betala högre pris för bränslet — nog kunna de skaffa ved. Men gör man bränsletillgången uteslutande beroende av priset eller av egna möjligheter att skaffa bränsle, så kan det komma till en punkt, där det icke finnes något kvar för den stora allmänheten. Ni skola icke tro, att om allt lämnas oreglerat, bränslet i allt fall går till hushållen och till dem, som hittills fått sådant. Det uppstår en konkurrens; och vem som därvidlag får överhanden är ej gott att säga. Jag tror, att det är ytterst farligt att intet åtgöres i det syfte som den föreslagna lagen angiver.

Såsom min ärade vän från utskottet förut har omtalat ha vi varit ense om, att man i första hand så långt som möjligt bör försöka att genom enskilda avtal på frivillighetens väg få fram, vad som behöves för att fylla det föreliggande behovet. Jag kan fullständigt instämma i vad han sagt i denna del. Jag vill endast till förekommande av all misstyrdning av hans ord tillägga den erinran, att det under nuvarande situation givetvis icke kan ifrågasättas att vänta på det faktiska resultatet av dessa frivilliga åtaganden av bränsleanskaffning, innan man vidtager statliga åtgärder, ty då blir det alldeles för sent. Man får naturligtvis nöja sig med — och detta är också uppenbarligen innebörden av andra stycket i § 1 — att efter de siffror och uppgifter, man har att tillgå, beträffande enskilt åtagna bränsleleveranser, beräkna, om det är möjligt att därmed fylla det nödvändiga behovet, och där denna beräkning visar, att så icke är förhållandet, där får man tillgripa lagens tjänsteplikt.

Här har talats mycket om, att jordbrukets intressen icke skulle vara tillgodosedda, och vi ha även inom utskottet hört framföras, att jordbruket borde beredas en särställning i denna del. Så har man från jordbrukarehåll gjort gällande, att utskottets förslag till bestämmelse i 11 § icke tillräckligt tillgodoser jordbruket. Jag vill mot detta erinra om, att det ju dock finnes stora trakter i vårt land, där både jordbruk och skogsskötsel ingå i en jordägares rörelse, och det är icke möjligt att undantaga hans arbetare från allt deltagande i det arbete, som kräves för vedanskaffningen. Därför har den begränsning gjorts, som uppställts i 11 §, och att den icke skulle vara tillräcklig har jag svårt att förstå. Man är betänksam i fråga om uttrycket »äventyras». Men jag tror att härigenom är sagt, just vad som här säges, nämligen att om vi skulle råka i den situationen, att fara är för handen att livsmedelsanskaffningen skulle lida, så äro dessa arbetargrupper fria från tjänsteplikten för vedanskaffning. Efter vad vi hörde i utskottet avser denna lag just att vara en skyddslag för jordbruket. Herr Hamilton säger: vi jordbrukare taga mycket gärna upp konkurrensen med de arbetslöner, som staten kan komma att bjuda vid skogsarbetet. Ja, det kan möjligen han säga, som bor i Skåne, liksom

möjligen den, som bor i Södermanland, som en föregående talare, som yttrade detsamma. Men jag undrar, huru det går för dem, som äro bosatta i de längre norrut belägna trakterna. Om för vana skogsarbetare där beredas de höga avlöningsförmåner, som utan tvivel komma att utgå i vedarbetet, undrar jag, huru det går för jordbruket i konkurrensen med dem, och om icke denna lag realiter utgör en värdefull skyddslagstiftning just för jordbruket.

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

Vad nu i § beträffar, så föreligger, som herrarna sett, vid densamma en reservation av mig jämte några ledamöter från första kammaren. Vi ha velat utsträcka lagens tillämplighetsområde att omfatta även livsmedelsanskaffningen och därför i paragrafen insätta orden »eller livsmedel». Det hänger samman med den omläggning, som lagen undergått i utskottet. Det lider enligt vår mening intet tvivel, att situationen *kan* bli sådan, att det kan vara önskvärt att använda tjänsteplikten även för jordbruksändamål. Herr Sven Persson sade, vill jag minnas, att en dylik användning nu kommer för sent, att det skulle skett förut. Man skulle långt före detta ha tagit fastigheterna till forfogande, brukat och besatt dem. Numera kan i år intet göras vid den saken. Jo, mina herrar, det *kan* inträffa, att en skörd å ett större jordbruk på grund av bristande tillgång på arbetskraft står färdig att förfaras. Om det under sådana omständigheter skulle finnas i närheten av detta jordbruk arbetare, sysselsatta med eller uttagna för skogsavverkning, kunde det vara verkligt landsgagnande, om dessa arbetare under några dagar finge användas för att bärga in en skörd, som annars riskeras förstörd. Det är för att i sådana ytterlighetsfall icke stå alldeles utan hjälp, som vi önskat en utökning av paragrafen sådan som ovan angivits. Och jag skall för min del, herr talman, be att få yrka bifall till min reservation i den delen.

Det är naturligtvis icke värt, att försöka gå igenom de olika punkter, i vilka vi skiljt oss åt i utskottet. Herr Pettersson i Bjälbo har förut talat om, hurusom vi i utskottet voro ganska nära att nå en enande linje beträffande hela lagförslaget, och ingen kan livligare än jag beklaga, att det icke lyckades. Emellertid föll alltsammans på ett obevekligt nej från socialdemokratiskt håll till en punkt, där vi dock i realiteten stå varandra mycket nära. Jag skall därför inskränka mig till att nu tala om två saker.

Den ena, där samförstånd icke kunde uppnås, rör löneförhållandena. Den andra, om vilken vi preliminärt voro eniga, fastän när sedan det brast på en punkt, det brast över hela linjen, är den om de värnpliktiga.

Utskottet har i sitt förslag i § 2 öppnat möjlighet till att använda värnpliktiga till vedanskaffning genom den bestämmelsen, att krigsmän äro undantagna, i den mån Konungen ej annorlunda förordnar. Det ligger således i Konungens skön att förordna, att värnpliktiga få uttagas till ifrågavarande civila arbete. Vidare kan detta regleras så, att Kungl. Maj:t giver permission från värn-

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

pliktstjänstgöring åt alla dem, som äro lämpliga till vedarbetet, och att dessa därefter uttagas av nämnderna att förrätta eller fortsätta sådant arbete. Enligt de uttalanden, som fiunas i motiveringen, skulle man ha utsikt att kunna, utan att värnpliktsövningarnas ändamål eftersättes, räkna med, att få ut ett betydande antal värnpliktiga av de 4 årsklasser, som denna höst skola fullgöra repetitionsövningar. Men naturligtvis får det lov att ordnas så, att dessa värnpliktiga kunna uttagas redan i förväg innan repetitionsövningarna börja. Man kan icke vänta med vedanskaffningen, tills årsklasserna komma in och därigenom komma under militärt befäl, för att först då låta dem gå ut och hugga ved. Utan man måste anordna det så att de värnpliktiga, som duga till arbetet, tagas ut i förväg och sedermera få tillgodoräkna sig arbetet som fullgjord värnplikt. För det ändamålet är det önskvärt, att en särskild lagbestämmelse inryckes i denna lag, ungefär så, som föreslagits av de liberala reservanterna. Att jag icke står med på den reservationen, beror väsentligen på formella skäl. Utskottets beslut i denna del var redan fattat, när frågan kom upp till mera ingående diskussion.

Vad är nu skillnaden mellan det av herr Sven Persson påyrkade förslaget i denna del och utskottets eller reservanternas förslag — ty enligt vad motiveringen giver vid handen, äro dessa förslag väsentligen överensstämmande? Vad är skillnaden mellan de två förslagen? Jo, helt enkelt den, att herr Sven Persson vill taga ut alla till skogsarbete lämpliga värnpliktiga, utan avseende på om vapenövningarnas ändamål därigenom åsidosättes eller ej. Förhållandet blir då, antagligen det, att i de norrländska bygderna, där de värnpliktiga nog till övervägande del äro dugliga för sådant arbete — dock icke i den omfattning, som herrarna kanske föreställa sig — där skulle tilläventyrs uttagas så mycket folk, att repetitionsövningarna icke kunde försiggå efter utfärdat program. Vi ha därför i motiveringen gjort den inskränkningen, att uttagande av värnpliktiga till skogsarbete skall ske allenast i den omfattning, att vapenövningarnas effektivitet därmed icke äventyras. Men även med detta, mina herrar, lär man vara oförhindrad att taga ut inemot 50 % av de värnpliktiga inom varje truppförband. Och då det är fråga om 4 årsklasser, kommer man därmed ganska långt.

Nu skall jag be att till detta få foga en anmärkning med anledning av vad som förut sagts, att om man kommenderade ut 37,000 värnpliktiga under en månads tid att hugga, så skulle vi få fram ofantligt mycket virke. Nej, det går icke — om man vill komma till något resultat nämligen — att kommendera ut dessa värnpliktiga för att under en månad hugga i skogarna. Först och främst skulle det icke kunna ske förrän repetitionsövningarna börjat och de värnpliktiga i alla fall skola inkallas och då är det för sent. Och för det andra är det uppenbarligen förenat med orimliga svårigheter och kostnader att i militär ordning skaffa dessa det underhåll, de kvarter och de förnödenheter, som behövas.

Dessutom är det icke ens hälften av manskapet som med fördel kan användas för detta slags arbete. Det är icke så detta arbete skall ordnas, utan så, att det uttages och bildas relativt fåtaliga kolonner, som ledas av vana arbetsledare och som sedan flyttas från den ena skogstrakten till den andra och där verkställa arbetet. Det går då så att säga maskinmässigt. På det sättet vinnes den största effektiviteten, och då kan man även börja i tid, vilket är lika viktigt som allt det andra.

Jag tror verkligen, att denna angelägenhet löses allra bäst på det sätt utskottet tänkt sig, och jag hoppas, att utskottets förslag skall kunna, när vi komma till den punkten, bli kammarens beslut.

Så återstår frågan om löneförmånerna, som vi ha tvistat om och som vi gingo i sär på. Jag ber herrarna taga kännedom om pag. 35 i utskottsutlåtandet, där vi redogjort för utskottets mening om dessa löneförmåner. Där säges av de sakkunniga, som skrivit Kungl. Maj:ts förslag och vilkas uttalande utskottet i denna del accepterat — att först och främst skola de arbets- och löneförmåner utgå, som gälla på arbetsplatsen. Och att de äro relativt höga, därom är man ense. Vidare uttalas det: »Gent emot personer, som tagas från annan anställning, vore det obilligt att icke tillförsäkra dem rimlig inkomst vid plikttroget arbete, till vilket de sättas genom lagens tvång.» Men det går icke att tillämpa direkta högre lönenormer för dessa, och därför bör det anordnas en utjämning åt ovana tjänstepliktiga under den tid de behöva för att vänja sig vid arbetet och intill dess de kunna intjäna rimliga och skäligen löneförmåner. Detsamma gäller även, i fall en tjänstepliktigs krafter icke i vissa fall räcka till för normal arbetsprodukt. Och vidare har man avsett att bereda dem hjälp till underhåll av familjerna i hemmet och likaså vid flyttning från ett arbetsställe till ett annat.

Det är verkligen, mina herrar, i realiteten icke mycket, som ligger mellan vad herr Sven Persson kräver och vad utskottet sålunda velat anvisa. Men vad som ligger oss emellan, det är, att han påyrkar en ovillkorlig lagbestämmelse om att allt detta skall under alla omständigheter utgå. Utskottet har velat hålla den frågan öppen, och lämna åt riksarbetsnämnden, att i de fall, som anmälas, pröva och avgöra, om det föreligger sådana förhållanden, att vederbörande arbetare skall ha tillägg av den ena eller andra arten. Man kan icke enligt vår uppfattning lämpligen och rimligen i lag garantera en arbetslön, som leder därtill, att hur ringa arbete arbetaren än utför, han dock i alla fall skall ha samma lön. Det måste, mena vi, finnas någon slags säkerhet för, att vederbörande göra vad de skäligen och rimligen böra göra. Så snart de fylla det kravet, få de ock av riksarbetsnämnden de tillägg, som jag talat om. Att gå därutöver är varken av rättvisa eller billighet påkallat. Ej heller vore det klokt och lämpligt att göra det.

Ja, herrarna äro liksom jag själv i denna riksdagens sista timma så trötta, att ni vilja icke höra mer. Jag skall därför

*Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om allmän tjänsteplikt m. m.
(Forts.)

sluta med att yrka bifall till lagförslagets § 1 i den formulering som har givits därät i min reservation.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Det är icke att förundra sig över, att detta lagförslag väckt oro inom vida kretsar i vårt land. Lantmännen ha blivit förskräckta inför utsikten, att deras redan nu knappa arbetskrafter skola ytterligare decimeras, och arbetarna ha gripits av oro för att de genom tjänstepliktslagen skola kunna utkallas till arbete på annat håll och därigenom lida minskning i sina inkomster, vilka redan nu äro otillräckliga med hänsyn till dyrtiden. Det är en billigt vunnen förträfflighet, att i samhällsolidaritetens namn sätta sig till doms över dessa betänkligheter och förkunna, att man måste offra allt för fäderneslandet.

Jag tror icke, att man får döma så hårt över det motstånd, som mött detta förslag. Vad särskilt lantmännen beträffar, få vi väl erkänna, att deras betänkligheter äro grundade icke allenast på hänsyn till egna intressen utan också på hänsyn till samhällets bästa. Det måste nämligen erkännas vara ett vitalt intresse för samhället, att icke livsmedelsproduktionen berövas sina arbetskrafter, och detta får icke förbises, när man stiftar lag på detta område.

Emellertid, vilka befogade inkast man än från olika synpunkter kan framställa mot en lag om allmän tjänsteplikt, så har utskottet dock icke vågat taga på sig ansvaret av ett avstyrkande. För min del får jag säga, att det är med en viss förvåning jag här i dag hört, huru flera talare synbarligen med lätt hjärta stått upp och yrkat avslag på hela lagen. Dessa herrar måste dock veta lika väl som utskottets medlemmar, att det icke finnes garantier för, att bränslebehovet verkligen skall kunna tillfredsställande fyllas på frivillighetens väg i höst och i vinter. Dessa herrar kunna icke lämna anvisning på någon tillfredsställande utväg att fylla detta behov. Och såväl av herr finansministerns anförande som av vad herrar Persson i Norrköping, Pettersson i Bjälbo och Petersson i Lidingö villastad yttrat framgår, att här verkligen är fara på färde. Vi stå inför utsikten, att våra industrier skola stoppa av brist på bränsle och att folket skall komma att frysa ihjäl. Då är det ganska modigt att utan vidare yrka avslag på hela lagen.

Utskottet har emellertid tagit hänsyn till de antydda betänkligheterna mot lagen, och detta i mycket stor utsträckning. Således har utskottet ju väsentligt inskränkt lagens räckvidd, så att den endast avser arbete, som behövs för bränslebehovets tillgodoseende och som utföres för kronans räkning. I den punkten har herr Pettersson i Lidingö villastad m. fl. anmält reservation och yrkat, att tjänsteplikten skulle även gälla för samhällets tillgodoseende med livsmedel. Mot den reservationen talar dock självklart ganska starkt den omständigheten, att lantmännen själva och deras förtroendemän ställt sig synnerligen kallsinniga mot detta förslag. De inse bättre än andra, att det skulle vara så ofantligt liten glädje med att få tjänsteplikt till förmån för jordbruket. Med den ordning, som där

tillämpas, skulle det säkert icke bli så mycket arbete utträttat av tvångsvis uttagna arbetare. Jag föreställer mig också att i denna kammare icke skall finnas mycken resonans för den reservationen, och därför skall jag icke uppehålla mig vid den längre.

*Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)*

Utskottet har vidare tagit hänsyn till de invändningar, som äro framställda mot förslaget, på det sättet, att utskottet i denna 1 § uttryckligen stadgat, att tjänsteplikten får tagas i anspråk »allenast om och i den mån behovet av bränsle icke kan utan oskälig kostnad betryggande tillgodoses genom frivilligt tillhandahållande». Det säger sig självt, att man väl icke får vänta alltför länge på resultatet av försöken att få ut bränsle på frivillighetens väg, utan att även med alla ansträngningar, som i det avseendet göras, anstalter i tid måste vidtagas för att få ut det bränsle, som ytterligare kan behövas, genom anlitanande av tjänsteplikten. Men ett fastslående i lagtexten av frivillighetens väg som den i första rummet nödvändiga bör dock vara ägnat att motverka, att tjänsteplikten blir i onödan tillämpad. Denna bestämmelse skulle givetvis icke vara mycken nytta med, om man icke också ställde så till, att arbete, som fullgöres i frivillig bränsleanskaffnings tjänst, tillgodoräknas vederbörande, när det gäller tjänsteplikten. Utskottet har därför i § 11 föreslagit en bestämmelse i det avseendet, som redan har omnämnts här.

Det kanske svåraste för utskottet har varit att behörigen tillgodose jordbrukets krav att icke genom en lag om allmän tjänsteplikt lida minskning i sina nödvändiga arbetskrafter. Vid övervägandet av denna mycket svåra fråga har utskottet icke funnit sig kunna stå till svars med att föreslå en bestämmelse i det syfte, som av herr von Sneidern är föreslagen, d. v. s. att rent av befria jordbrukets arbetskrafter från att vara underkastade denna lag. Det har inom utskottet sagts — och om den punkten voro vi alla, även jordbrukarna, eniga — att en sådan bestämmelse skulle nog i det närmaste eludera lagen. Men vi ha i stället föreslagit, att arbetskraft, som sysselsättes vid livsmedelsproduktion, icke får tagas i anspråk i sådan omfattning, att nämnda produktion därigenom äventyras. Jag undrar, om icke kammaren vid närmare övervägande skall finna, att vad som med fog kan sägas vara påkallat i jordbrukets intresse i detta avseende, det är genom denna bestämmelse iakttaget.

Så kommer jag till frågan om de värnpliktigas användning. Den näst föregående talaren har redan redogjort för de olika ståndpunkter, som i det avseendet ha yppats inom utskottet. För min del vill jag säga, att högern synes mig alltför lättvindigt avfärda denna fråga. Dess linje lämnar nämligen icke i någon mån garanti för, att man därigenom vinner det som skulle vinnas. Den socialdemokratiska linjen däremot går kanske något längre, än som är nödvändigt, och för övrigt anpassar den sig icke tillräckligt smidigt efter behovet. Det är nog stramt att i lagen fastslå, på det sätt socialdemokraterna vilja, att de värnpliktiga skola användas. Lämpligare torde väl vara att lägga prövningen härvidlag i Kungl. Maj:ts

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

hand, vilket icke bör vara riskabelt, då man under hand har inhämtat, att det från vederbörande departementschefs sida icke lär komma att möta hinder för att uttaga de värnpliktiga till dylik tjänstgöring.

Jag tror således, att kammaren vinner vad man här vill vinna, nämligen att få de värnpliktiga i så stor utsträckning som möjligt använda till bränsleanskaffning, om kammaren ansluter sig i denna punkt till den av herr Alexanderson och mig m. fl. avgivna reservationen.

En fråga, där skiljaktiga meningar yppats, är också frågan om sättet för utseende av de kommunala arbetsnämnderna. Som kammaren ser, har lotten i det stycket varit vänstern gynnsam, så att utskottets förslag går ut på att vid val av dessa kommunala nämnder varje röstande skall ha en röst. Däremot ha högerledamöterna inom utskottet reserverat sig och yrkat, att vid dessa val liksom eljest den vanliga kommunala röstskalan skall tillämpas.

Om man nu betänker det betydande ingripande i den enskilda medborgerliga friheten, som denna lag syftar till, och den grannliga uppgift, som därför ligger på dessa nämnder, så tror jag, att man kan säga, att det föreligger rätt starka skäl för att låta nämnderna få utses genom per capitaomröstning. Å andra sidan tror jag icke, att några intressen skulle kunna bli kränkta genom en sådan bestämmelse, och jag ber därför att på det livligaste få förorda bifall i den punkten till utskottets förslag.

En mycket viktig fråga har, såsom redan förut här sagts, varit frågan om tillräcklig avlöning till dem, som utkallas att fullgöra tjänsteplikt. För min uppfattning har den saken ställt sig så, att om lagen pålägger en arbetare att lämna sitt arbete och kanske också sin familj och sitt hem och gå ut och arbeta för det allmännas räkning, fullgöra ett arbete, som staten anser nödvändigt, då är det statens skyldighet icke blott att giva arbetaren fullt skäligen avlöning för hans arbete utan också att se till, att han icke därigenom lider någon förlust eller inkomstminskning för övrigt. Jag kan icke se något obilligt i en sådan fordran. Här händer det ofta, att tjänstemän kallas till arbete för det allmännas räkning vid sidan av sin tjänst. De få då ersättning för detta arbete, men därjämte också gottgörelse för den minskning i tjänsteinkomster, som de ådraga sig genom att i stället för tjänsten utträta detta arbete för det allmänna. Såvitt jag kan se, föreligger här ett fullt analogt förhållande.

Det har under den föregående diskussionen sagts, att det var de socialdemokratiska utskottsledamöternas fel, att man icke inom utskottet kom till någon överenskommelse i denna punkt, i det att de höllo på, att arbetarna i lagen skulle erhålla garanti för att de icke komme att lida någon minskning i sina inkomster. Detta är sant, men endast delvis, ty det bör tilläggas, att detta krav från socialdemokratiskt håll rönste mindre tillmötesgående från förstakammarhåll än man kunnat vänta. Man avvisade sålunda även det modifierade förslag, för vilket herr Alexanderson i utskottet reserverat sig. Så att ansvaret för att vi gått isär på denna punkt få

nog förstakammarledamöterna av högern i utskottet dela med dem, som höllo på att det skulle lämnas arbetarna full ersättning.

Herr talman! Jag slutar med att vid denna punkt yrka bifall till utskottets förslag.

*Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Jag skall också vara mycket kort. Jag skall be att få till en början yrka bifall till den av mig avgivna reservationen, som innefattar avslag å de nu föredragna tvenne propositionerna jämte bifall till ett skrivelseförslag. De närmare skälen finnas angivna i reservationen, och herrarna torde ha tagit del av dem. Det är ju ganska gagnlöst att upprepa dem, varför jag skall sluta mitt anförande med dessa ord.

Men nu har emellertid herr Olsson i Ramsta, som också yrkat bifall till denna reservation, därvid fogat ett yrkande om antagande av en lag med anledning av herr Perssons i Norrköping motioner. Jag får erkänna, att under brådskan i utskottet har jag icke ägnat denna sak tillräcklig uppmärksamhet, och jag har nu varit i tillfälle också att med herr Olsson i Ramsta överlägga om saken. Och såsom nu detta förslag blivit formulerat, så kan jag icke finna annat, än att jag mycket väl också kan vara med på detta tillägg. Därigenom vinnes ju i alla fall någonting på tvångslagstiftningens väg, någonting som jag annars icke skulle vilja vara med om. Men det är med anlitande av ett tvång, som redan förefinnes och redan är organiserat och som man icke kan komma ifrån, så långt det ser ut. Därför blir det icke något nytt ingrepp, nämligen att detta redan förefintliga tvång i stället utnyttjas till att använda de värnpliktiga till bränsleanskaffning under detta år. Detta tvång, som förut pålagges, minskas däremot, genom att här lämnas full ersättning för arbetet, under det att om det endast vore militärövningar, så skulle de icke fått sådan ersättning. Det är nämligen i förslaget föreskrivet, att det arbete, som de här göra, skall avdragas på deras repetitionsövningar.

Vidare innebär ett sådant lagförslag som detta enligt min uppfattning ett steg på vägen mot att låta de militära övningarna utnyttjas för civila och produktiva ändamål. Det är således ett nyttigt föredöme och prejudikat, som icke kan vara skadligt att ha.

För säkerhets skull är nu emellertid inryckt i lagförslaget, att denna uttagning skall ske genom civil myndighet och enligt Konungens förordnande. Det blir således icke de militära myndigheterna, som skola ha med denna sak att skaffa, samt således också en lättnad för de värnpliktiga.

Nu är det emellertid en sak, som gjort mig något tveksam, men jag har övervunnit denna tvekan. I en motion, som jag och några andra hava underskrivit och som häromdagen var föremål för överläggning i kammaren hava vi yrkat, att vapenövningarna skola under år 1917 tills vidare alldeles inställas. Den tanken vilja vi icke släppa, åtminstone icke jag. Motionen har återremitterats, men detta hindrar icke att, då det för övrigt väl gives förra utsikt att vinna bifall till densamma — det framgick ju av motiveringen

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

till återremissyrkandet, att det i själva verket innefattade ett avslag — i alla fall vara med på att bidra till, att man som reserv har en lagstiftning, som möjliggör, att de värnpliktiga, då de icke kunna helt befrias från militärövningarna och användas till produktivt civilt arbete, åtminstone kunna få tillfälle att göra detta på det här föreslagna sättet. I alla fall kommer jag för min del att, när motionen återkommer från det tillfälliga utskottet, yrka bifall till densamma. Mitt yrkande, herr talman, blir således nu, att jag i likhet med herr Olsson i Ramsta yrkar bifall till den av mig under förevarande punkt avgivna reservationen jämte bifall till det av herr Olsson i Ramsta framlagda lagförslaget eller, med andra ord, jag instämmer i herr Olssons i Ramsta yrkande.

Herr *Lundgren* i Nora instämde häruti.

Herr *Osberg*: Herr talman, mina herrar! Vårt land har kommit i ett sådant läge, att det bjuder varje individ att göra sitt bästa och mesta för att rida igenom den kris, som nu drabbat vårt land. Det är nämligen så, att vi äro absolut hänvisade till våra egna landamären med de tillgångar, som där finnas och kunna utnyttjas, och det har också framkommit under debatten här i dag, att vi hava två de allra viktigaste faktorer att räkna med, nämligen livsmedelsfrågan och bränslefrågan. Av dessa två få vi väl säga, att livsmedelsfrågan är den viktigaste, och bränslefrågan måste komma i andra rummet. Min ansvarskänsla säger mig, att man icke kan gå med på rent avslag på den föreliggande lagen, men här finnes en del modifikationer, som jag tror måste göras, om saken skall bliva behandlad på rättfärdigt sätt.

Nu säges det här, att det skall vara en allmän tjänsteplikt från en ålder av 15 år till 60 år för både män och kvinnor. Det har visserligen i § 11 mom. 2 c sagts några förmildrande ord, att man skall taga största möjliga hänsyn till den jordbrukande befolkningen, d. v. s. dem, som hava att ombesörja livsmedelsanskaffningen. Det är gott och väl, att man har skrivit på det sättet, men den, som har litet kännedom om hur lagar tolkas i allmänhet, måste nog fundera litet, om det är så rätt skrivet, som man kan fordra. Jag skall taga ett exempel. Vi kunna dela upp nationen i två halvor, den ena av dessa har på sin lott att frambringa livsförnödenheter. Den, som är hemma i förhållandena, vet, att lantbruket nästan icke kan avstå ett enda dagsverke för något annat ändamål, och nu hava vi också den olägenhet, som kommit till, nämligen det sena vårbruket, i det att detta har framflyttats med en tid av två veckor. Skall man nu försumma trädesbruket för höstsådesfälten, skall man försumma rotfrukterna, vilket skulle bliva följden, om det skulle inkräktas på den korta tid, som står till förfogande från vårbruket till höskörden, då måste detta arbete ligga nere, och jag för min del skulle icke vilja taga ansvaret på mig för en försummelse av denna viktiga gren

av jordbruket. När vi nu veta, att denna del av folket har att ombesörja frambringandet av livsmedel, måtte det i all rimlighets namn vara så pass viktigt, att den återstående delen av befolkningen borde säga: vi skola med friskt mod åtaga oss bränsleanskaffningen.

*Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)*

Hava vi icke i de större städerna tiotusentals personer, som icke göra ett ärligt dagsverke, så långt året är? Man säger, att de hava penningar att leva på. Det är gott och väl under normala förhållanden. Då kan man vifta med tiorna, och då kan man få något för dem, men nu måste allt sättas på ranson. Skola vi alla få något av det, som finnes tillgängligt, måste det delas upp, och då är det angeläget för var och en, att han gör sitt bästa i dessa tider för att säkerställa vår existens. Det är verkligen inga ljusa tider vi leva i; skola vi nu till på köpet äventyra den skörd, vi kunna påräkna? Utsikterna äro mörka redan nu, och de skulle bliva ännu mörkare, om vi skulle låta denna lag gå oförändrad igenom.

Det är ju ändå så att för bränsleanskaffningen finns det många utvägar. Vi kunna tänka oss, att vi skrida till verket med tillgänglig militär hjälp och med hjälp av den befolkning, som icke är jordbrukare. De skola väl kunna åstadkomma rätt så mycket under sommarmånaderna. Skulle det visa sig, att vi icke kunna få tillräckligt, har man på vintern tillfälle att bringa fram en massa torrskog o. s. v., men försumma vi skörden, är det en sak, som man sedan icke kan reparera, utan den är då borta.

Här har talats så mycket under förmiddagens lopp både från och till, att jag icke skall bli långrandig i detta avseende, men jag skall blott peka på ett särskilt förhållande. Om man t. ex. går upp till Stadion, vid sporttävlingar, ser man där tusentals arbetsföra och präktiga människor, som sitta och titta, och det ser ut, som om det icke alls rörde dem, i vilken ställning landet befinner sig. Vi hava förmöget folk i förstäderna, som hålla sig med manliga tjänare, vilka pyssla med sina trädgårdstäppor och vattna och klippa gräsmattorna o. s. v. Jag vill icke motsätta mig detta under normala tider, men när nöden står för dörren, borde de väl låta sina jungfrur sköta dylika saker och låta männen ägna sig åt mera produktiva uppgifter. Om vi gå på restaurangerna, se vi där stora präktiga män, som servera. Vi måste hava fruntimmer att ombesörja sådana saker över hela linjen. Folket måste taga sitt förstånd till fånga nu, när det gäller, om vi skola kunna existera eller icke. Då får ingen draga sig undan. Jag vågar säga, att den jordbrukande delen av befolkningen har så mycket att uträtta, att den andra delen måste skaffa bränsle. Om man skall vara ärlig, måste man gå med på att lägga detta på militärerna och på den övriga delen av befolkningen, som icke är upptagen av livsmedelsanskaffningen.

Det är mycket att draga fram, som belyser denna tankegång. Då emellertid så mycket redan är sagt i detta ämne, skall jag be att få sluta med att säga, att jag ansluter mig till herr von Snei-

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

derns tankegång och instämmer i det yrkande, han kommer att framställa.

Herr R u n e: Då man läser första paragrafen och ser, att denna tjänsteplikt åligger envar man eller kvinna, som fyllt 15 år, blir man rätt förvånad. Det är ju i alla fall icke gärna möjligt, att kvinnor, som äro nätt och jämt fyllda 15 år, och för övrigt kvinnor över huvud taget skola kunna vara lämpliga att åtaga sig tjänsteplikt. När jag läste detta först, tänkte jag, att det är ett erkännande av att kvinnorna hava en viss samhällsplikt att lyda, och då är det väl meningen, att man från det håll, där detta ifrågasattes, också tänker på, att de skola hava vissa rättigheter. Men något sådant ser man icke till. När det blir fråga om kvinnans rösträtt, en medborgerlig rätt, som ovillkorligen av försynen så att säga tillerkänts henne, då passar det icke. Då anser man icke kvinnan lämplig, men när det gäller att skaffa fram bränsle, hugga ved i skogarna och biträda med detta arbete, då anser man kvinnorna vara lämpliga, blott de fyllt 15 år. Det synes mig, mina herrar, att man i detta fall har skjutit långt utöver det mål, som man med denna lag vill ernå. När det är fråga om att använda militär, d. v. s. dem, som fullgör sina repetitionsövningar i år och som äro unga vapenföra och fullt friska män, då är det icke alla, som äro lämpliga. Då talar man om, att de skola användas, som äro lämpliga till detta arbete, men beträffande kvinnorna gör man intet undantag. Blott de äro 15 år, äro de lämpliga. För min del skall jag be att få uttala den förhoppningen, att när denna fråga skall ordnas, d. v. s. när man på allvar skall taga itu med arbetet att skaffa bränsle till landet, vilket ju är nödvärdigt, man då icke drager sig för att till detta arbete kommendera de värnpliktiga, som i år skola in på repetitionsövning, och att man icke drager sig för att till detta arbete kommendera alla. Det synes mig, att man har rättighet att begära, att alla dessa unga män på ett eller annat sätt skola biträda med detta arbete. Om de icke kunna hugga ved, kunna de biträda med att forsla fram veden. Från militär synpunkt ifrågasätter jag i alla fall, om det icke kan vara rimligt att inför den nöd, som nu trycker landet i detta avseende som i så många andra, släppa efter på kravet från militärt håll på dessa repetitionsövningar. Det är i alla fall så, att vår värnpliktiga ungdom har under de senaste åren övats ideligen. De värnpliktiga hava inkallats och fått mycket mera övning, än de förut brukat erhålla. Det är också så, att under det pågående kriget har det visat sig, att man kan med fördel använda militär, som fått en mycket kortare utbildningstid än den, som nu beskäres våra värnpliktiga. Jag vill således framhålla det lämpliga i, att alla värnpliktiga, som i år äro skvldiga att göra repetitionsövning, inkallas att i stället fullgöra detta arbete, men naturligtvis icke så, att de kommenderas att fullgöra arbete i militära förband utan att de bliva ålagda att göra dessa arbeten i den grad, som påkallas av verklig hänsyn till arbetets rätta bedrivande.

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

Jag vill också säga ifrån redan nu, att jag icke kan frigöra mig från, att det är dåligt sörjt i detta lagförslag för att lantbrukets behov av arbetskraft skall bliva tillgodosett. Det står visserligen här, att man, när man tager ut arbetare, skall taga hänsyn till att icke livsmedelsproduktionen mer än nödvändigt är skadas, eller hur det nu står i 11 paragrafen, men jag tror icke, att detta är tillräckligt. Jag tror, att det är nödvändigt, att det här säges ut i själva lagtexten i § 2, på sätt herr von Sneidern föreslagit, att alla de personer, som äro anställda i och hava full sysselsättning med lantbruksarbete skola fritagas. Det är väl ändå så, att litet var bör inse, att när nu vårarbetet blivit framskjutet, då väderleken icke varit lämplig och det har rått åtminstone relativt brist på konstgjorda gödningsämnen m. m., är det så mycket mera nödvändigt, att beträffande odlingen och särskilt rotfruktsodlingen ingenting efterlåtes, som kan bidraga till, att det verkligen blir en tillfredsställande skörd, så att när hösten kommer, det finnes något att mätta alla hungriga munnar med i detta land. Det synes mig således vara en mycket rimlig begäran, som här från lantmannahåll framställts, att man skall undantaga de lantmän, som hava full sysselsättning och verkligen behövas för att sköta lantbruket.

Det är ingen klasslagstiftning att på detta sätt fritaga en viss kategori medborgare. De hava ju sin bestämda utgift att fylla, den viktigaste av alla, och då kan man icke beöra, att på dem även skall läggas en annan uppgift.

Jag skall, herr talman, eftersom tiden är synnerligen knapp endast be att få yrka bifall till § 1 i denna lag, men med det villkor att orden »eller kvinna» uteslutes, d. v. s. att kvinnorna först som sist verkligen bliva befriade från denna tjänsteplikt som jag icke kan finna i någon mån passar dem.

Vidare vill jag tillkännagiva, att jag, när andra punkten föredrages, kommer att instämma i det yrkande som göres om att lantmän skola undantagas från denna lags bestämmelser, d. v. s. de lantmän som äro fullt sysselsatta med lantbruksarbete. Jag skall då be att få instämma i det yrkande som här framställts av herr von Sneidern.

Herr V e n n e r s t r ö m: Herr talman! Herr Pettersson i Bjälbo sade, att de som yrka avslag på denna lag ikläda sig ett stort ansvar. Jag vill då framställa den frågan, om icke det tyngsta ansvaret bör läggas på helt annat håll. Bör icke det tyngsta ansvaret läggas på dem som framlagt detta lagförslag vid slutet av en synnerligen arbetsfylld och arbetstyngd riksdag? Redan den stora mängd av förslag som framkommit under debatten och även inom utskottet med anledning av förslaget vittnar om det synnerligen stora virrvarr i vilket denna fråga befinner sig.

Denna bränslefråga, som vi nu hava att avgöra, är icke från i dag, icke ens från i går. Det är en synnerligen gammal fråga, och jag erinrar mig synnerligen livligt, hur jag vid midsommarti-

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

den i följande hade ett samtal med dåvarande jordbruksministern herr Beck-Friis, som vid detta samtal nämnde, hurusom bränslefrågan var den mest brännande och svårösta fråga, som den dåvarande regeringen hade att handlägga. Sedan dess har närmare ett helt år gått. Vi få detta lagförslag till behandling i riksdagen icke blott i riksdagens elfte timme utan i den elfte timmen och femtiononde minuten, alltså i en sådan stund, då vi icke kunna helt och fullt behärska det oerhärda problem, som detta lagförslag erbjuder. Jag tillåter mig därför att lägga det tygsta ansvaret, icke på den nuvarande regeringen, som får äta upp den gamla alla synder, utan i stället på den gamla Hammarskjöldska regeringen, som genom förhållande av denna fråga har lagt ett exempel till de många på sitt otillständiga sätt att uppskjuta frågors behandling, särskilt var det gäller dyrtidsfrågor, in i de sista avgörande sekunderna.

Men vi äro medvetna om ansvaret. Vi anse inom den socialdemokratiska vänstern, att man kan på andra vägar, om statsmakterna uppbjuda all sin kraft, mycket väl enligt vår mening råda bot på bränslebristen och åstadkomma en lösning av bränslefrågan utan tillgripande av den för Sveriges arbetare så oerhört förhatliga åtgärd, som denna tvångsarbetslag naturligtvis för dem är.

Jag vill till allt vad som förut sagts i detta avseende särskilt understryka ett moment i vår motion, i dess motivering. Då man kontingenterar och sätter på ransonering nästan allt mellan himmel och jord, varför kan man då icke göra detsamma med bränsle och ved? Om man går utefter Strandvägen, så ser man där våningar på 10 à 15 rum, där det kanske bor blott en liten familj på ett par familjemedlemmar. Om man nu ålägger folk en mängd restriktioner, som pressa fattigmannen mycket hårt, varför då icke kräva, att man här får packa ihop sig? Om man vidtager en sådan vedkontingentering, att man får uppelda, låt mig säga, fem i stället för 10 à 15 rum, tror jag, att de inneboende mycket väl kunna klara sig. Därigenom skulle något kunnat sparas på vedförbrukningen.

Jag vill starkt understyrka herr Hamiltons yttrande, att man mycket väl kunde på frivillighetens väg stimulera svenska arbetare till att taga tjänst vid vedavverkningen och alltså göra Sveriges land denna synnerligen stora tjänst. Om man erbjuder dem en ordentlig lön, är jag viss om, att man till detta arbete skall erhålla icke blott den del av Sveriges arbetare, som redan äro arbetslösa, utan även den del, som för visso blir det, därför att en stor del av exportindustrien måhända kommer att inskränkas — jag tänker närmast på den norrländska trävaruindustrien, beroende på att de tyska u-båtarna lägga synnerligen stora hinder i vägen för exporten av trävaror. Jag är viss om att man med höjda löner mycket väl kan stimulera dessa arbetare att taga tjänst som vedhuggare i skogarna. Ur principiell synpunkt finnes intet att invända mot att staten ikläder sig en garanti för större löner, ty vi hava förut beviljat stora anslag i prisreglerande syfte. När staten gör detta i andra avseenden, varför då icke — när det skulle vara till gagn

för hela landet — reglera priset på denna vara, den enda som Sveriges arbetare hava, nämligen arbetskraften? Varför icke tillgripa även en sådan prisreglering, så att man på denna väg skall kunna utan tvång erhålla den nödvändiga arbetskraften? Jag tror icke heller, att de ekonomiska skälen här skola vara avgörande för att yrka avslag på en sådan hemställan. Vi hava för vår del yrkat på inställande av all mobilisering och inställande av vapenövnin-garna. Det är en mängd penningmedel, många tiotals miljoner kronor, som skulle genom en sådan åtgärd frigöras och kunna från den svenska statens sida användas för stimulerande av svenska arbetares frivilliga hjälparbeten i de svenska skogarna. Vi hava sparat en icke så liten summa, då vi gingo till votering om de extra försvarsanslagen, om de 100 miljonerna, som den svenska regeringen krävde. Därvid sparades så stora summor, att man mycket väl har möjlighet att från statens sida träda emellan med de eko-nomiska hjälpmedel, som kunna finnas behövliga.

Jag vill särskilt betona den ekonomiska synpunkten, därför att jag misstänker, att hela denna organisationsapparat, om vilken vi intet fått veta vid behandlingen av detta lagförslag, hela denna vedbyråkrati, som skall skapas över hela landet för att organisera bränsleanskaffningen, blir för Sveriges folk en synnerligen dyrbar historia. Man har lämnat mig den uppgiften, att man skall inrätta ett antal av 23 länschefer, cirka 200 distriktchefer och omkring 2,000 förmän, som skola hava sig anförtrott hela organisationsar-betet för denna bränslefrågas lösande. Jag har icke lyckats få klarhet om avlöningarna, men det har sagts mig från ett tämligen sakkunnigt håll, att distriktstesterna skulle årligen hava en in-komst på 7,000 kronor och förmännen få ungefär 3,000 kronor per år. D. v. s. enbart för dessa skall, om denna byråkratiska apparat skall fungera blott ett år, med uteslutande av länscheferna, utgif-terna i form av löner gå upp till ungefär 7,400,000 kronor. Då enbart den byråkratiska apparaten skall kosta så väldiga summor, får jag verkligen säga, att man, om man erbjuder Sveriges arbetare ordentligt höjda löner för att på frivillighetens väg klara denna fråga, har synnerligen starka ekonomiska skäl bakom ett sådant yrkande.

Om man alltså redan ur dessa mera praktiska synpunkter står fullt till svars med att yrka avslag på lagen, så träda därjämte de principiella skälen för avslagsyrkandet mycket starkt i för-grunden. Det har rests ett synnerligen starkt och förbittrat mot-stånd från den svenska kroppsarbetarklassens sida mot detta lag-förslag, och jag tror, att detta motstånd är fullt befogat. Låt vara, att lagen teoretiskt sett skulle gälla lika för alla svenska medbor-gare, det ligger dock i sakens natur, att lagen kommer att verka — herr Petersson i Lidköping villastad må säga vad som helst — som en klar och oförfalskad klasslag. Tror verkligen herrarna, att nå-gon av herrar gulschbaroner och samhällsparasiter, som mycket väl skulle kunna behöva ett extra tvångsarbete, komma att behöva tjänstgöra som vedhuggare i de svenska skogarna? Ånej, det göra

Ang. lag om
allmän
tjänsteplikt
m. m.
(Forts.)

de icke, fastän de där för en gångs skull skulle vara på sin plats. Nej, det blir nog Sveriges kroppsarbetare som ensamma komma ut i timmerskogarna. Det blir denna del av Sveriges hårt arbetande folk som kommer att få underkasta sig dessa hårda lagbestämmelser, som gå upp till fängelse i 6 månader för den, som icke fogar sig efter lagens villkor.

Nu kan måhända någon säga, och jag är även beredd på den invändningen: vad är det för hyckleri från den socialdemokratiska vänsterns sida att gå fram och yrka rent avslag på en sådan lag? Den socialdemokratiska vänsterns män hava ju själva begärt tvångsarbete för svenska medborgare; det gällde då visserligen blott tvångsarbete för livsmedelsproduktionen, men i alla fall gjorde ni det, och därför äro ni själva skuld till att denna lag över huvud taget kommit fram! Detta tal har genom en insändare först kommit in i Socialdemokraten och sedan valsat genom svenska tidningspressen. Jag har själv försökt att först i Socialdemokraten och sedan i andra tidningar få in ett genmäle i denna fråga. Men då jag icke på något ställe har lyckats, så nödgas jag till kammarens protokoll klart och tydligt säga ifrån, att då man framställer denna vår motion, som väcktes av mig i början av riksdagen, såsom innebärande en rekommendation för eller en anhållan om civil värnplikt, så är detta en fullständig förvanskning av motionens innehåll. Vad vi sagt i fråga om arbetarkraften är enbart det, att vi hava krävt, att då tusentals svenska medborgare äro inryckta under fanorna, så skulle dessa delar av Sveriges medborgare kunna i nödfall användas till civilt arbete i stället för till militärt. Vi hava icke talat om någon civil värnplikt, utan bara om den möjligheten, att man skulle kunna använda dem, som äro inkallade under fanorna, till civilt arbete och därigenom på den vägen helt och hållet kunna säkerställa det svenska jordbrukets behov av ökad arbetskraft. När man citerar denna motion på ett annat sätt, så tillåter jag mig stämpla ett sådant citerande som den citeringskonst, med vilken en viss bekant potentat brukar citera den heliga skrift.

Jag ber att med denna motivering få yrka bifall till herr Lindhagens senaste yrkande, d. v. s. det yrkande som i debatten urprungligen framstälts av herr Olsson i Ramsta.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande och övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdat anslag komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5,1 e. m.

In fidem
Per Crowvall.